

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ФАКУЛЬТЕТ СОЦІОЛОГІЇ ТА УПРАВЛІННЯ

КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ ФІЛОСОФІЇ ТА УПРАВЛІННЯ

**Кваліфікаційна робота
магістра**

**ОПТИМІЗАЦІЯ МУНІЦИПАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ В
СФЕРІ МІСТОБУДУВАННЯ**

Виконав: магістрант 2-го курсу, групи 8.2819-з
спеціальності 281 «Публічне управління та
адміністрування»

Освітньо-професійної програми
«Публічне управління та адміністрування»

Т.Г. Маргарян

Керівник: завідувач кафедри соціальної філософії та
управління, професор, доктор філософських наук,
доцент Бутченко Т.І.

Рецензент: професор кафедри соціальної філософії та
управління, доктор філософських наук, доцент
Глазунов В.В.

Запоріжжя – 2020

8. Визначити основні етапи модернізації адміністративно-організаційних засад як чинника оптимізації муніципального управління в сфері містобудування в Запорізькій області.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Розділ 1	Завідувач кафедри соціальної філософії та управління, професор, доцент, д.філос.н. Бутченко Т. І.	25.05.2020	25.05.2020
Розділ 2	Завідувач кафедри соціальної філософії та управління, професор, доцент, д.філос.н. Бутченко Т. І.	26.06.2020	26.06.2020
Розділ 3	Завідувач кафедри соціальної філософії та управління, професор, доцент, д.філос.н. Бутченко Т. І.	03.10.2020	03.10.2020

7. Дата видачі завдання 25 травня 2020 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Вибір теми кваліфікаційної роботи	Березень –квітень 2020	виконано
2.	Бібліографічний пошук	Травень 2020	виконано
3.	Розробка основних положень роботи	Травень 2020	виконано
4.	I розділ	Червень 2020	виконано
5.	II розділ	Липень – серпень 2020	виконано
6.	III розділ	Жовтень – листопад 2020	виконано
7.	Систематизація висновків	Листопад 2020	виконано
8.	Нормоконтроль	Листопад – грудень 2020	виконано

Студент _____ Т. Г. Маргарян
(підпис) (ініціали та прізвище)

Керівник роботи _____ Т.І. Бутченко
(підпис) (ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ О.В. Заїка
(підпис) (ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота складається з 95 сторінок, 85 позицій у списку літератури.

ОПТИМІЗАЦІЯ МУНІЦИПАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ В СФЕРІ МІСТОБУДУВАННЯ

Мета дослідження: визначення стратегічних напрямів оптимізації муніципального управління в сфері містобудування.

Об'єкт дослідження: є суспільні відносини, що виникають в процесі взаємодії владних інститутів та інститутів громадянського суспільства на державному, регіональному, місцевому рівнях муніципального управління у сфері містобудування.

***Предмет дослідження:* публічно-управлінське забезпечення удосконалення системи містобудування на регіональному рівні**

Методи дослідження: вимірювання, узагальнення, аналіз, синтез, індукція, дедукція, структурно-функціональний, аналіз статистичних даних.

Гіпотеза дослідження полягає у тому, що дієвість моделі оптимізації муніципального управління в сфері містобудування визначається:

- її здатністю задовольняти сучасні і перспективні потреби міської громади, визначені прогнозом соціально-економічного розвитку міста;
- відповідністю кількісних і якісних показників заходів із облаштування міського простору характеристикам його сучасного і перспективного функціонального використання з врахуванням потреб та інтересів територіальної громади міста.

Висновки:

У зв'язку із виконаним дослідженням, виникає необхідність визначити систему принципів діяльності суб'єктів у сфері містобудування: представивши її у вигляді двох блоків: а) загальні принципи, які визначають загальні положення діяльності органів публічної влади і базуються на правових та організаційних положеннях законів України «Про центральні органи виконавчої влади», «Про місцеве самоврядування», «Про місцеві державні адміністрації», «Про державну

службу»; б) спеціальні принципи, які повинні бути визначені в будівельному законодавстві. Методи діяльності суб'єктів адміністративно-правових відносин у сфері містобудування – це сукупність способів, прийомів і засобів публічно-владного впливу органів (посадових осіб) публічної адміністрації на суспільство, поведінку (діяльність) уповноважених підпорядкованих суб'єктів, фізичних та юридичних осіб у сфері містобудівної діяльності з метою їх упорядкування та забезпечення сталого поступального розвитку для максимально ефективного забезпечення інтересів суспільства, держави та прав і свобод людини та громадянина.

Розкриваючи окремі аспекти оптимізації просторового планування, низка експертів та вчених вчені фокусує увагу на проблемних аспектах просторового планування певних етапів впровадження реформи місцевого самоврядування, що потребує на сучасному етапі оцінки їхніх рекомендацій щодо оптимізації муніципального управління в сфері містобудування, певної актуалізації інституційного забезпечення подальшого розвитку секторальної децентралізації з метою недопущення недоліків та усунення існуючих правових колізій та інституційних суперечностей. Мета, якої ми досягли, є оцінка сучасного стану інституційного забезпечення просторового планування на місцевому, обґрунтування напрямів вирішення існуючих проблем з метою раціоналізації управлінських рішень та оптимізації видатків місцевих бюджетів, синхронізації стратегічного і просторового планування.

SUMMARY

Qualification work consists of 95 pages, 85 literature sources.

OPTIMIZATION OF MUNICIPAL MANAGEMENT IN THE SPHERE OF URBAN DEVELOPMENT

Research purpose is to determine the strategic optimization directions of municipal management in the sphere of urban development.

Research object is the social relations that arise in the process of interaction between government institutions and civil society institutions at the state, regional, local levels of municipal management in the sphere of urban development.

Research subject is the public management support for improving the urban development system at the regional level.

Research methods are measurement, generalization, analysis, synthesis, induction, deduction, structural and functional, statistical data analysis.

Research hypothesis is that the effectiveness of optimization model of municipal management in the sphere of urban development is determined by:

- its ability to meet the current and future needs of the urban community, determined by the forecast of socio-economic city's development;
- compliance of quantitative and qualitative indicators of measures for the arrangement of urban space to the characteristics of its modern and promising functional use, taking into account the needs and interests of the territorial city community.

Conclusions:

There is a need to define a system of principles of the entities' activity in the sphere of urban development presenting it in two blocks: a) general principles that determine the public authorities' general provisions and are based on legal and organizational provisions of Ukraine "About the central executive bodies", "On local self-government", "On local state administrations", "On civil service"; b) special principles that must be defined in construction legislation. Activity methods of administrative-legal relations subjects in the sphere of urban development are a set of ways, receptions and means of public-power influence of the public administration

officials on a society, behavior (activity) of the authorized subordinate subjects, physical and legal persons in the sphere of urban development activities in order to streamline them and ensure sustainable progressive development to maximize the interests of society, state and the rights and freedoms of person and citizen.

Revealing certain aspects of spatial planning optimization, a number of experts and scientists focus on problematic aspects of spatial planning of certain stages in local government reform, which requires at the present stage of their recommendations' evaluation optimizing municipal governance in the sphere of urban development in order to prevent shortcomings and eliminate existing legal conflicts and institutional inconsistencies. The goal we have achieved is to assess the current state of institutional support for spatial planning at the local level, substantiate the solutions to existing problems in order to streamline management decisions and optimize local budget expenditures, synchronization of strategic and spatial planning.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ОПТИМІЗАЦІЇ МУНІЦИПАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ В СФЕРІ МІСТОБУДУВАННЯ В МІСТІ ЗАПОРІЖЖІ.....	9
1.1 Історія наукового дослідження проблеми оптимізації муніципального управління в сфері містобудування в м. Запоріжжя.....	9
1.2 Зміст понять «містобудування», «оптимізація», «муніципальне управління», «механізм оптимізації муніципального управління»	12
1.3 Принципи та методи дослідження оптимізації муніципального управління в сфері містобудування.....	20
РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ОПТИМІЗАЦІЇ МУНІЦИПАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ В СФЕРІ МІСТОБУДУВАННЯ.....	26
2.1 Генеза механізму оптимізації муніципального управління в сфері містобудування.....	26
2.2 Методи прийняття оптимальних управлінських рішень у сфері муніципального містобудування.....	39
2.3. Закордонний досвід оптимізації муніципального управління в сфері містобудування.....	41
РОЗДІЛ 3. ПРОКСИОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ОПТИМІЗАЦІЇ МУНІЦИПАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ В СФЕРІ МІСТОБУДУВАННЯ.....	48
3.1 Сучасний стан муніципального управління в сфері містобудування на прикладі міста Запоріжжя.....	48
3.2 Модернізація адміністративно-організаційних засад як чинник оптимізації муніципального управління в сфері містобудування.....	64
ВИСНОВКИ.....	82
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ.....	85

ВСТУП

Протягом останніх десятиліть провідні країни світу усвідомили особливу роль міст у процесі розбудови сучасної держави, беззаперечним доказом чого є визнання Європейським Союзом міської політики як провідного чинника ефективного й збалансованого розвитку територій. У зазначеному контексті актуалізується проблема оптимізації муніципального управління в сфері містобудування і в Україні.

Розвиток ринкових відносин, інші фактори та умови (соціально-економічні, політико-правові, функціонально-територіальні, екологічні та ін.) зумовлюють суттєві зміни в структурі суб'єктів містобудівної діяльності і їх взаємозв'язків, а звідси – зміни акцентів і концепції містобудівного управління. Зокрема, складаються нові умови землекористування та розвитку міської території; змінюються цілі, мотивації, інтереси до питань містобудівного розвитку у суспільстві, а відтак зазнають змін і перерозподілу ролі, задачі й функції кожного з учасників процесу містобудівного розвитку.

Крім того, актуальність теми визначають зміни у сфері державної політики у сфері містобудівної діяльності, яка спрямовується на забезпечення високих стандартів проживання, створення ефективних фінансово-економічних, технічних, організаційних і правових механізмів для вдосконалення соціально-економічного та просторового розвитку держави, регіонів та населених пунктів. Отже, оптимізація управління у сфері містобудівної діяльності вимагає розгляду всієї сукупності питань, пов'язаних з просторовим розвитком та плануванням територій (на національному, регіональному та місцевому рівнях) і будівництвом як наслідком діяльності всіх суб'єктів містобудування (просторового планування). Актуальність теми також зумовлюється потребою створення цілісної та ефективної системи функціонування публічного управління у сфері містобудівної діяльності полягає у забезпеченні комплексної правової основи для розвитку містобудівної діяльності, формуванні безпечного

та комфортного середовища для населення, подоланні корупції в публічному секторі.

Мета кваліфікаційної роботи магістра полягає у визначенні стратегічних напрямів оптимізації муніципального управління в сфері містобудування

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають в процесі взаємодії владних інститутів та інститутів громадянського суспільства на державному, регіональному, місцевому рівнях муніципального управління у сфері містобудування.

Предметом дослідження – публічно-управлінське забезпечення удосконалення системи містобудування на регіональному рівні.

Завдання дослідження:

- Проаналізувати історію наукового дослідження проблеми оптимізації муніципального управління в сфері містобудування в м. Запоріжжя;
- Уточнити зміст основних понять дослідження «містобудування», «оптимізація», «муніципальне управління», «механізм оптимізації муніципального управління»;
- Обґрунтувати принципи та методи дослідження оптимізації муніципального управління в сфері містобудування;
- Визначити генезу механізму оптимізації муніципального управління в сфері містобудування;
- Визначити методи прийняття оптимальних управлінських рішень у сфері муніципального містобудування;
- Проаналізувати закордонний досвід оптимізації муніципального управління в сфері містобудування;
- Дослідити сучасний стан муніципального управління в сфері містобудування на прикладі міста Запоріжжя;
- Визначити основні етапи модернізації адміністративно-організаційних засад як чинник оптимізації муніципального управління в сфері містобудування.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку

використаних джерел.

Гіпотеза дослідження полягає у тому, що дієвість моделі оптимізації муніципального управління в сфері містобудування визначається:

- її здатністю задовольняти сучасні і перспективні потреби міської громади, визначені прогнозом соціально-економічного розвитку міста;
- відповідністю кількісних і якісних показників заходів із облаштування міського простору характеристикам його сучасного і перспективного функціонального використання з врахуванням потреб та інтересів територіальної громади міста.

РОЗДІЛ 1

МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ОПТИМІЗАЦІЇ МУНІЦИПАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ В СФЕРІ МІСТОБУДУВАННЯ В М. ЗАПОРІЖЖІ.

1.1 Історія наукового дослідження проблеми оптимізації муніципального управління в сфері містобудування.

Протягом останніх десятиліть провідні країни світу усвідомили особливу роль міст у процесі розбудови сучасної держави, беззаперечним доказом чого є визнання Європейським Союзом міської політики як гаранта ефективного й збалансованого розвитку територій. Заслужують на увагу проблеми містобудування і в Україні в епоху становлення ринкових відносин, які визначаються соціально-економічними, політико-правовими, функціонально-територіальними, екологічними факторами і умовами інвестиційного процесу, суттєвими змінами в структурі суб'єктів містобудівної діяльності і їх взаємозв'язків, а звідси - зміни акцентів і концепції містобудівного управління. Зокрема, складаються нові умови землекористування та розвитку міської території; змінюються цілі, мотивації, інтереси до питань містобудівного розвитку у суспільстві, а відтак зазнають змін і перерозподілу ролі, задачі й функції кожного з учасників процесу містобудівного розвитку.

Значний внесок у розвиток теорії і практики регіонального управління проблеми управління міським господарством, а також вдосконалення методів і форм управління містом досліджували як українські так і зарубіжні вчені: Р. Бабун, Б. Бергер, Х. Берр, В. Вакуленко, О. Васильєва, В. Вішаренко, В. Галишевська, В. Занадворнов, Ю. Лебединський, В. Мамонова, В. Нечипоренко, А. Осітнянко, Н. Сич, В. Стеняєв та ін. [22,30,63, 65,66,68]

Питання стратегічного планування та вдосконалення методів управління територіальним розвитком висвітлені у працях таких науковців та фахівців у цій галузі, як Д. Блейклі, О. Берданової, О. Бойко-Бойчука, Д. Брайсона, В.

Вакуленка, Ю. Дехтяренка, В. Мамонової, В. Нудельмана, В. Тертички, Ю. Шарова та інших дослідників. [64,65,66,67]

Доцільно навести слова Шарля де Голля: «В наслідок хибної містобудівної політики Франція втратила більше, ніж під час Другої світової війни» – мова, звичайно, ні про людські жертви, а про економічні рішення, пояснив він. [69] Ці слова актуальні і для сучасної України. Перспективи розвитку теорії містобудування сьогодні в Україні визначаються умовами формування незалежної і суверенної держави, що підтверджується прийняттям законодавчих документів: «Про основи містобудування» (1992 р.); «Про архітектурну діяльність» (1999 р.); «Про планування і забудову територій» (2000 р. за Наказом Президента України № 422/997 від 13.05.1997 р.); «Про пріоритетні завдання у сфері містобудування»; запровадження «Державної концепції сталого розвитку населених пунктів» та ін. У 2019 прийнято новий ДБН з містобудування.

За Дьомінім М. М. теорія оптимізації муніципального управління в сфері містобудування вирішує такі основні завдання:

- прискорення процесу проектування (типологія об'єктів, алгоритм рішення задачі, методики проектування);

- прийняття вірних рішень (аналіз ситуації по параметрах: соціальнофункціональних і естетичних вимог, природно-кліматичних, економічних, містобудівних умов; тобто моделювання умов проектування, □ вибір кращого рішення з можливих варіантів (варіантний пошук, критерії оцінки з позицій град. Економ ситуації і замовника)

- оцінка якості об'єктів по різних показниках і критеріях; □ оцінка наслідків прийнятих рішень для майбутнього; (норми, обмеження).

- прогнозування, тобто містобудівне передбачення віддаленого майбутнього. Таким чином, теорія оптимізації муніципального управління містобудування – це переважно прикладна наука, що спрямована на вдосконалення проектно-практичної діяльності [70].

За З.М. Яргіною, оптимізації муніципального управління в сфері містобудування включає три блоки дослідницьких завдань:

1. Розробка програми містобудівного проектування, що уключають соціально-функціональну, екологічну й естетичну складові.

2. Аналіз й оцінка містобудівних ресурсів та обмежень ситуації, що склалася.

3. Розробка критеріїв оцінки і вибору варіанту проектного рішення. (Приклади: проектування міста, реконструкція кварталу, проектування багатофункціонального комплексу, парку, рекреаційної зони тощо) [71].

Сьогодні цей процес розділився на дві частини: державний та приватний сектори. На рівні держави проводиться класифікація населених міст за розміром, н/х профілем, адміністративним значенням.

Комплексна оцінка ресурсного потенціалу території (промисловість, транспорт, природні ресурси, людські ресурси) – це розробка кадастру. Це дозволяє прийняти рішення про подальший розвиток регіону, або міста: промисловість, численність населення, транспортна інфраструктура, тощо. Науковці цієї сфери: Г. Лаппо, Е. Перцик, О. Гольц. [72,73]

2. Соціально-демографічні дослідження базуються на дослідженнях з соціології, демографії. Вони спрямовані на аналіз численності та складу (за віком, статтю тощо) населення; його переміщень (міграції) щоденної, сезонної; вподобань з вибору житла, роботи, дозвілля. Ці дані допомагають розробляти функціональну структуру об'єктів, транспортний каркас тощо [18]

3. Соціально-психологічні дослідження. Важливим їх завданням є регулювання взаємодії суспільних та особистих інтересів, досягнення їх безконфліктності. Соціологи фіксують конфлікт, а містобудівна теорія розробляє рекомендації з побудови безконфліктного середовища. (Негативні приклади: будівництво автозаправок поблизу житлової забудови, забудова лісопарку котеджами. Це не враховує розмежування інтересів різних верств населення з різними доходами). [33]

4. Ландшафтно-екологічні дослідження спираються на знання з екології, біології, фізичної географії, ландшафтознавства. Згідно сучасним науковим поглядам на формування міста, ландшафтне упорядкування відкритих просторів

розглядається як цілісна система, що уключає компоненти природного ландшафту. Ландшафт міста характеризується особливостями його головних складових підсистем: рельєфу, гідросистеми, озеленення. В теорії містобудування сьогодні активно вживаються такі поняття як: біогеоценоз, стійкість ландшафту, природі та антропогенні ландшафти, рекультивация ландшафту. [74]

5. Інженерно-технічні дослідження. Технічно освоєні території, дороги, інженерні комунікації, споруди є важливими складовими містобудівного простору. Вони забезпечують функціонування усіх територіально-просторових елементів сучасного міста і є факторами, що впливають на їх проектні рішення [75].

6. Естетичні дослідження сприяють вирішенню завдань досконалої композиційної організації містобудівних об'єктів. Вони «розшифровують» вплив естетичних потреб людини на формування міського середовища а також закономірності його сприйняття. При вирішенні естетичних завдань в теорію містобудування використовують такі поняття як: антропоестетика, гармонійність, композиційний потенціал, естетичне сприйняття, композиційної структури міста [76].

Вищенаведені дослідження, ідеї і підходи утворюють основу для розробки науково-теоретичного підґрунтя вирішення завдання із оптимізації муніципального управління в сфері містобудування в Україні з позицій публічно-управлінської науки. Водночас важливим лишається уточнення відповідного понятійного апарату.

1.2 Зміст понять «містобудування», «оптимізація», «муніципальне управління», «механізм оптимізації муніципального управління»

У літературі поняття «містобудування» визначають як різнобічну діяльність, що спрямована на комплексну організацію матеріально-просторового середовища суспільної життєдіяльності і яка включає прогнозування розвитку та

планування населених пунктів і територій, забудову й інше використання земельних ділянок, створення інженерної, транспортної та природоохоронної інфраструктури [21].

При цьому, містобудування характеризує широке коло різних за характером та масштабом об'єктів і залучення до нього великої кількості суб'єктів місцевого розвитку – органів виконавчої влади та місцевого самоврядування.

На сучасному етапі містобудування, як окрема галузь наукового пізнання досліджує закономірності формування та функціонування територіальних систем різного ієрархічного рівня, розробляє принципи і критерії прийняття проектних рішень у вигляді норм проектування та концепцій містобудівних рішень, технологій та розробок проектних завдань, моделей перспективного розвитку територій. Держава встановлює правові основи для прийняття управлінських рішень, захищає інтереси національної економіки, формує її інфраструктуру, контролює процеси грошового обігу, встановлює і розвиває економічно вигідні для суспільства правовідносини. За таких умов, державне регулювання містобудівної діяльності, як складової частини національної економіки, є не тільки необхідним, а, навпаки, його значення значно підвищується. У сфері містобудування проводиться постійний пошук формування нових економічно-організаційних механізмів реалізації містобудівних процесів [44].

Науковець С.Г. Кравченко зазначає що «поняття «містобудування» є некоректним щодо застосування до інших територій, оскільки населені пункти розташовані порівняно на невеликій площі. Най його думку, питання пов'язані з державним регулюванням містобудування та архітектури на регіональному рівні, доцільніше вивчати, вживаючи термін «сфера містобудування та архітектура», смислове навантаження якого біль повно охоплює галузевий розвиток територій [77].

Отже, містобудування є ширшим за містобудівну діяльність, так як перше включає в себе теоретичну складову, а друга є практично. Стороною першого.

Тому на законодавчому рівні доцільніше використовувати виключно термін «містобудівна діяльність».

Таким чином на основі аналізу недоліків законодавчого регулювання досліджуваної сфери, можемо додати наступне визначення **«Містобудівна діяльність»** - це діяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування'. Юридичних та фізичних осіб по творенню об'єктів містобудування з метою забезпечення сталого розвитку територій, яка передбачає планування територій, будівельне проектування, будівництво, реконструкцію, капітальний ремонт'. Здійснення архітектурної діяльності.

Від професійної та планомірної роботи держави в кінцевому підсумку залежить розвиток міст, поселень, інфраструктури – тих самих елементів, з яких складається країна. У наступні роки роль і значущість містобудівної діяльності значно зростуть. Це буде обумовлено підвищенням ділової, соціальної та будівельної активності, ресурсної забезпеченості таких довгострокових напрямів розвитку територій і поселень, як удосконалення інфраструктури, забудова та реконструкція міст, покращення екологічного стану міського середовища, облаштування сільських населених пунктів. Тому підтримання та подальше забезпечення сталого функціонування міст та інших поселень є стратегічною метою державного розвитку. Містобудівна діяльність представляє собою цілеспрямовану діяльність державних органів, органів місцевого та регіонального самоврядування, підприємств, установ, організацій громадян із створення та підтримання повноцінного життєвого середовища, яка включає: - прогнозування розвитку і планування територій; - спорудження інших об'єктів; - проектування, будівництво і реконструкцію об'єктів житлово-цивільного, виробничого призначення; регенерацію історичних поселень; - реставрацію архітектурних комплексів і ансамблів; - створення інженерної і транспортної інфраструктури.

Основними завданнями містобудівної політики в сучасному середовищі є: - розвиток, перетворення і модернізація сформованої системи розселення та мережі міських і сільських поселень з урахуванням

адміністративно-територіальної реформи; - формування транспортно-комунікаційної інфраструктури, що задовольняє зовнішні і внутрішні потреби країни; - створення передумов для подолання гострих проблем розвитку великих і найбільших міст в сукупності з оточуючими агломераціями; - підвищення соціально-економічного рівня малих і середніх міст та сільських поселень; - збереження і відновлення історико-культурної та природної спадщини; - орієнтація на сучасну теорію містобудування, підтримка розвитку фундаментальних та прикладних наукових досліджень у цій сфері, розширення інформаційно-статистичної бази містобудівної діяльності.

Влада та управління у містобудуванні повинні змінюватися у зв'язку з демократичними формами міського розвитку, не втрачаючи при цьому традиційних форм і прийомів міського управління і планування, напрацьованих країною за весь попередній період розвитку в ХХ столітті. Розширення правових форм і звуження дискреційних повноважень управління містобудуванням не означає відмови від влади, навпаки воно дає посилення владних повноважень, але на основі права і демократії. Метою є створення основи самоврядування в містах, вдосконалення публічних форм взаємини влади і міської спільноти, зміцнення міського права. Найважливіша функція влади у містах міститься в організації необхідних інструментальних систем управління, а саме: перспективного планування розвитку міст; інформаційної системи управління містобудуванням; науковій теорії та прикладному знанні як бази.

На думку Черноручького І.Г., поняття «оптимізація» слід визначити як «вибір найкращого варіанта з безлічі можливих» [78]. Якщо критерій вибору відомий і варіантів небагато, то рішення може бути знайдене шляхом перебору і порівняння всіх варіантів. Однак часто буває так, що число можливих варіантів настільки велике, що повний перебір практично неможливий. У таких випадках доводиться формулювати завдання на мові математики і застосовувати спеціальні методи пошуку проектних рішень

Всі задачі оптимізації діляться на два великі класи:

- 1) задачі математичного програмування і
- 2) задачі оптимального

управління. Перші називають статичними завданнями, а другі - динамічними. Відмінність між цими класами завдань полягає в тому, що в задачі математичного програмування необхідно знайти оптимальне число (у загальному випадку - вектор), а в задачі оптимального управління - оптимальну функцію [78].

Досліджуючи проблематику місцевого самоврядування, не можна оминати такі категорії, як **«управління»** та **«самоврядування»**, **«місцеве управління»**, **«місцеве самоврядування»** та **«муніципальне управління»**, що дасть змогу глибше зрозуміти природу явища, що вивчається. Назва будь-якого інституту відображає його характер і зміст, і місцеве самоврядування тут не є винятком, проте у вітчизняній науці, а також у законодавстві немає єдиного підходу до розуміння та тлумачення зазначених наукових категорій та їх співвідношення

Окресленій темі приділяють увагу сучасні вітчизняні та зарубіжні науковці С.А. Авак'ян, М.А. Бажинов, М.О. Старжинський, К.С. Шугріна, О.В. Батанов, В.І. Борденюк, О. Лазор, П.М. Любченко, О.В. Петришин, С.Г. Серьогіна, В.М. Шаповал та ін. [79-82]

Термін **«управління»** визначається як функція організованих систем (соціальних, біологічних, технічних), що забезпечує збереження їх структури і впорядкування відповідно до закономірностей функціонування. При цьому соціальне управління відрізняється тим, що здійснюється через вплив на свідомість і волю, а отже, на інтереси людини щодо досягнення проголошених цілей [83]. Більш того, у такому контексті управління передбачає певні дії, засоби та методи з боку суб'єкта управління щодо об'єкта управління, які спрямовані на досягнення певної мети та визначеного результату. **«Самоврядування»**, у свою чергу, є типом соціального управління, за яким суб'єкт та об'єкт управління збігаються, тобто самі люди управляють своїми справами, спільно приймають норми і рішення та діють з метою їх реалізації. Як одна із форм організації людського співіснування самоврядування базується на принципах свободи, рівності та безпосередньої участі в управлінні

Поняття **«місцеве управління»** виникло в юридичній науці значно раніше

терміна «самоврядування». Дефініція «місцеве управління» (local government) була прийнята в законодавстві США та Великобританії для визначення організації і діяльності муніципальних закладів і прямо вказувала на один з основних критеріїв відмежування їх від інших органів управління, підкреслюючи їх локальний характер на протигагу центральній владі. І тільки у 1850 р. у правовій науці формується поняття «місцеве самоврядування», вперше запроваджене пруським юристом Х.Р. Гнейстом щодо британських муніципальних органів. У сучасній науковій літературі немає єдності думок щодо визначення поняття «місцеве управління», яке прирівнюють або до місцевого самоврядування, або ототожнюють з державним управлінням на місцях. Так, наприклад, П.П. Шляхтун у місцевому управлінні вбачає діяльність місцевих органів виконавчої влади щодо вирішення питань загальнодержавного і місцевого значення в межах адміністративно-територіальної одиниці. На тому, що місцеве управління – це здійснення саме державою управлінських функцій на місцевому рівні через свої представництва, наголошує і Н.В. Камінська. Проте з такою позицію повністю погодитися не можна, оскільки, виходячи із наведених визначень, йдеться лише про місцеве державне управління. Згідно з тлумаченням великого юридичного словника місцеве управління розглядається як управління справами, здебільшого місцевого значення, яке здійснюють органи та посадові особи, призначені центральними чи іншими державними органами вищого рівня і підзвітні їм, чи органи місцевого самоврядування, які обрані безпосередньо населенням. О.Д. Лазор та О.Я. Лазор пропонують розглядати цю наукову категорію як «складний механізм, який охоплює діяльність органів місцевого самоврядування та місцевих органів державної виконавчої влади на певній території та є складовою частиною державного механізму управління» [84]

Якщо поняттям «місцеве управління» послуговуються переважно як науковою категорією, оскільки воно не передбачено у чинному законодавстві України та переважної більшості інших країн, то термін «місцеве самоврядування» вживається як в юридичній доктрині, так і у нормативно-правових актах. З набуттям Україною незалежності місцеве самоврядування, що

безперервно реформується, є однією з популярних тем, а упродовж останніх років у науковому товаристві пропонується багато тлумачень і визначень цього поняття. Офіційно, на міжнародному рівні, визначення досліджуваного поняття міститься в Європейській хартії місцевого самоврядування. Під ним тут розуміють «право і спроможність органів місцевого самоврядування в межах закону здійснювати регулювання і управління суттєвою часткою суспільних справ, які належать до їхньої компетенції, в інтересах місцевого населення». Конституція України у ч. 1 ст. 140 визначила, що «місцеве самоврядування є правом територіальної громади – жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста – самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України». Це визначення відтворене в ч. 1 ст. 2 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» з додатковим посиланням на те, що територіальна громада може вирішувати питання місцевого значення не тільки самостійно, а й «під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування».

Механізм оптимізації муніципального управління має здійснюватися з урахуванням спадкоємно-прогнозного характеру розвитку складових його елементів і підсистем у всьому різноманітті їх взаємозв'язків. Вихідними позиціями застосування механізмів оптимізації муніципального управління щодо розвитку міста є:

- тенденції та прогноз соціально-економічного розвитку - розвиток містоутворюючої бази і, відповідно, чисельності населення залежно від розподілу капіталовкладень у різні сфери міста;

- ресурсний потенціал

- придатність території для того чи іншого виду містобудівного освоєння.

Визначається в результаті комплексної оцінки міських територій та зонування за ступенем можливого освоєння;

- принципи раціонального розміщення елементів залежно від характеру формованих процесів.

Визначення характеру та інтенсивності зв'язків між елементами міста.

Напрямок, методи і характер розвитку кожного конкретного міста залежать від специфічних особливостей його соціально-економічного розвитку та ресурсного потенціалу визначаються дією таких основних чинників:

- економічного - обумовлюються роллю міста в економічній структурі регіону, країни; внутрішніми економічними ресурсами; інтенсивністю темпів розвитку містоутворюючої бази міста;

- соціально-демографічного - визначаються величиною, темпами зростання, концентрацією, статевовіковою структурою і складом всіх груп населення;

- природно-ресурсного - складається з природних ресурсів, сформованого господарського та містобудівного використання території, характеру і стану планування і забудови, загальною засвоєністю території минулими капіталовкладеннями в забудову, інженерних мереж, благоустрою;

- архітектурно-планувального - сформована структура плану і містобудівна композиція; розміщення основних елементів, що визначають структуру функціональних і композиційних зв'язків. Економічні та соціально-демографічні чинники є вирішальними при формуванні цілей розвитку міста і обумовлюють приріст території і зміни функціональної структури міста.

Оптимізація муніципального управління безпосереднім чином пов'язана з точною оцінкою інтенсивності і характеру, соціальнофункціональних процесів, а також ресурсного потенціалу міської території який забезпечує здійснимість цих процесів. Результати аналізу ресурсного потенціалу, як правило, можуть бути виражені кількісно. Сучасні методи спрямовані, в основному, на вирішення завдань, виявлення факторів і умов, що визначають комплекс можливостей прийняття проектного рішення. Ці методи дозволяють проектувальнику оптимізувати існуючу інформацію, виявивши закономірності впливу того чи іншого чинника на функціонування містобудівного об'єкта, що може служити основою аргументованого прийняття проектного рішення.

Рішення виявляються найбільш точними, якщо вони будуть підкріплені кількісними, математичними і графоаналітичними розрахунками.

Розвиток муніципального управління в сфері містобудування частіше оперує такими поняттями як інтуїція, здоровий глузд, накопичений досвід, так як значною мірою це творчий процес. У той же час він пов'язаний з необхідністю врахування об'єктивних умов і закономірностей, що визначають принципи функціонування міського середовища. Так під **оптимізацією містобудівних рішень** слід приймати прагнення прийняття оптимального рішення, з урахуванням всіх умов проектної задачі, якими є вихідні величини, що оптимізують параметри та обмеження[23].

Кожен з цих термінів має конкретний зміст і характеризує відмінний від інших способів формування і діяльності місцевих органів та їх взаємовідносини з центральною владою. Змішування цих понять, наповнення їх на практиці чужим для них змістом обов'язково призведе до помилок і додаткових труднощів у функціонуванні влади на місцях.

1.3 Принципи та методи дослідження оптимізації муніципального управління в сфері містобудування.

Представлене дослідження ґрунтується на таких принципах та методах[85]:

1. **Принцип об'єктивності**, вимагає від під час дослідження муніципального управління в сфері містобудування звертати увагу не лише на зовнішні зв'язки, об'єктивно притаманні їм, а й зв'язки істотні, стійкі, повторювані, внутрішні та необхідні, тобто закони та закономірності, яким підпорядковується муніципальне управління в своєму розвитку, в тому числі у сфері містобудування;

2. **Принцип причинно-наслідкової зумовленості** заснований на тому, що муніципальне управління у сфері містобудування перебуває у взаємозв'язку з іншими об'єктами, внаслідок чого він, з одного боку, зазнає на собі вплив оточуючих його природних або соціальних предметів та явищ, а, з іншого боку, сам впливає на них у певний спосіб, який дає змогу ввести корективи в існуючу

нормативно-правову базу сфери містобудування;

3. Принцип розвитку. Муніципальне управління у сфері містобудування зазнає впливу як внутрішніх, так і зовнішніх причин, що зумовлюють його змінювання на етапі реалізації певних положень;

4. Принцип історизму виходить з того, що, перебуваючи в розвитку, муніципальне управління у сфері містобудування на різних стадіях свого існування, на різних етапах своєї історії може втрачати якісь з раніше властивих йому ознак і властивостей, знаходячи, водночас, нові, яких раніше у нього не було в нормативно-правовій базі сфери містобудування.

5. За принципом відкритості наукових теорій. дієвість моделі оптимізації муніципального управління в сфері містобудування визначається постає як суб'єктивний образ одного з предметів або явищ матеріального світу, утворений на підґрунті певного рівня пізнання його проявів та досягнення сутності, що в подальшому може бути поглиблене, зумовлюючи відповідне оновлення положень теорії муніципального управління в сфері містобудування;

На підґрунті вищезазначених принципів у дослідженні використовуються такі методи[85]:

Метод вимірювання – певна система фіксації та реєстрації кількісних характеристик муніципального управління в сфері містобудування за допомогою різноманітних вимірювальних приладів та апаратів. Основні функції цього методу такі:

- 1) фіксація кількісних характеристик об'єкта;
- 2) класифікація та порівняння результатів вимірювання.

Метод емпіричного рівня наукового пізнання, як **експеримент**, що дозволяє за допомогою спеціально обраних або штучно створених умов забезпечувати розгортання у чистому вигляді необхідних процесів які виникають в публічному управлінні сфері містобудування..

Подолання однобічності, метафізичності цих напрямків «знайшло завершення у діалектичному матеріалізмові, в якому теза про єдність теоретичної і експериментальної діяльності є конкретним виразом загального

положення про єдність чуттєвого і раціонального, емпіричного і теоретичного рівнів в процесі пізнання».

Крім названих специфічних методів емпіричного рівня наукового пізнання, існують також **загальнонаукові методи**, які є загальними методами пізнання та мислення. До них відносяться аналіз та синтез, абстрагування та узагальнення, індукція та дедукція, моделювання та ідеалізація та в першу чергу визначають основні характеристики сфери муніципального управління в містобудуванні.

Аналіз – процедура уявного, а часто також і реального поділу управлінської системи, властивості сфери містобудування як основного напрямку діяльності держави.

Синтез – це об'єднання раніше виділених частин (містобудування, будівництво, земельпорядні інститути) в єдине ціле.

Аналіз і синтез постають як діалектично суперечливі і взаємозумовлювальні методи наукового пізнання.

Абстрагування – це метод, за яким відволікаються від властивостей і відносин сфери містобудування між його елементами і водночас зосереджують основну увагу на тих властивостях і відносинах, які є безпосереднім предметом наукового дослідження - публічно-управлінське забезпечення удосконалення системи містобудування на регіональному рівні.

Узагальнення – це метод наукового пізнання, за допомогою якого фіксуються загальні ознаки та властивості суспільних відносин в містобудуванні і здійснюється перехід від одиничного до особливого і загального, від менш загального до більш загального.

Розповсюджені методи наукового пізнання: **індукція** – різновид узагальнення, за допомогою якого на підґрунті знання про окремі засади містобудування робиться висновок про загальне, процес виведення загального поняття зі спостереження низки одиничних фактів; дедукція – метод наукового пізнання, за допомогою якого на підставі загального принципу в логічний спосіб з одних положень щодо природних явищ процесу відповідності державним

будівельним нормам, як істинних, із необхідністю виводиться нове істинне знання про окреме.

До методів наукового пізнання відноситься і **моделювання** – метод вивчення суспільних відносин в містобудування шляхом створення та дослідження його моделі, що замінює оригінал, його сторони та властивості, які виступають водночас основними характеристиками публічного управління. Виділяють дві групи моделей – матеріальні – природні об'єкти, які в своєму функціонуванні підпорядковуються законам і закономірностям, та ідеальні, які фіксуються у відповідній знаковій формі та функціонують за законами логіки, що є відображенням об'єктивних законів матеріального світу.

Спосіб логічного моделювання, завдячуючи якому створюються ідеалізовані об'єкти, називається **ідеалізацією**.

Ідеї сполучують істинне знання про дійсність і суб'єктивну мету її перетворення.

Крім ідеї, формами наукового пізнання є також проблема, гіпотеза, концепція та теорія к основа сфери містобудування.

Проблема – це форма наукового пізнання, яка являє собою єдність двох змістовних елементів: знання про незнання і передбачення можливості визначення моделі оптимізації муніципального управління в сфері містобудування. Вона виступає в якості суб'єктивної форми вираження необхідності розвитку знання, яка відображає протиріччя між знанням і дійсністю або протиріччя в самому пізнанні, будучи водночас методом і засобом пізнання.

Формою і засобом наукового пізнання, за допомогою якої формується один з можливих варіантів вирішення проблеми, є гіпотеза – ймовірне судження, припущення, здогад, засновані на спостереженні, узагальненні фактів, сукупному знанні, яке ще не доведено.

До форм і засобів наукового пізнання належить концепція – спосіб розуміння, трактування предмета, явища, процесу, основна точка зору на предмет або явища, керівна ідея для їх систематичного висвітлення.

Найбільш адекватною формою наукового пізнання є теорія – система достовірних, глибоких і конкретних знань про дійсність, яка має струнку логічну структуру і дає цілісне, синтетичне уявлення дієвості моделі оптимізації муніципального управління в сфері містобудування

Як форма наукового пізнання, теорія у той же час виступає в якості одного з основних структурних елементів результату науково-пізнавальної діяльності, яким є наукове знання [85].

На основі аналізу теоретико-правових засад містобудівної діяльності можемо зробити наступні висновки. Не досконалість визначення на законодавчому рівні, використання законодавцем неточних формулювань зумовлюють необхідність вирішення цих проблем шляхом перегляду та доопрацювання положень відповідних нормативно-правових актів України. Потребує уваги та подальших наукових досліджень чітке окреслення головних напрямів містобудівної діяльності, формулювання її принципів і завдань.

Виходячи із здійсненого аналізу досліджуваних понять, можна зробити такі висновки. Щодо організації і діяльності місцевих органів в межах конкретної адміністративно-територіальної одиниці держави у науковій літературі використовують різні поняття – «місцеве управління», «місцеве самоврядування», «муніципальне управління». Кожен з цих термінів має конкретний зміст і характеризує відмінний від інших спосіб формування і діяльності місцевих органів та їх взаємовідносини з центральною владою. Змішування цих понять, наповнення їх на практиці чужим для них змістом обов'язково призведе до помилок і додаткових труднощів у функціонуванні влади на місцях. Розглянуті категорії організації влади на місцях є переважно науковим добутком, оскільки не передбачені у чинному законодавстві України, крім «місцевого самоврядування», яке, проте, вживається у неоднакових значеннях та потребує доопрацювання з урахуванням доктринальних зауважень. Незважаючи на відмінності, «місцеве управління», «місцеве самоврядування» та «муніципальне управління» як складові елементи публічної влади вже ж мають

спільну основу – народ України, який через зазначені форми реалізує своє конституційне право на управління державними справами, та спільну мету – служіння цьому народу.

Особливу увагу слід виділити принципам на підставі яких ґрунтується дослідження, це: принцип об'єктивності, принцип причинно-наслідкової зумовленості, принципу розвитку, принципу історизму, принципу діалектичної єдності теорії на основі яких розглядаємо наступні методи: факти, спостереження, вимірювання, експеримент, узагальнення, аналіз та синтез, ідеалізація, проблема, гіпотеза та теорія.

Успішне здійснення і розвиток наукового пізнання передбачає наявність певної системи організації, певного механізму наукового пізнання. Найважливішими елементами цієї системи є принципи та методи наукового пізнання.

РОЗДІЛ 2

ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ОПТИМІЗАЦІЇ МУНІЦИПАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ В СФЕРІ МІСТОБУДУВАННЯ

2.1. Генеза механізму оптимізації муніципального управління в сфері містобудування в сучасній Україні

Генеза механізму оптимізації муніципального управління в сфері містобудування є складним та вагомим процесом, який варто розглядати як у публічно-управлінському, так і в історико-правовому аспектах. Критичне вивчення історичного досвіду нормативно-правового регулювання муніципального управління у сфері містобудування сприяє кращому розумінню позитивних та негативних сторін сучасного будівельного законодавства. Дослідження науковців, присвячені еволюції правового регулювання будівельної галузі на території України, охоплюють відповідні періоди, починаючи з часів Київської Русі. Проте в публічно-управлінській науці недостатньо розробленим залишається питання генези нормативно-правових засад оптимізації муніципального управління у сфері містобудування у період незалежності України – з 1991 р. й дотепер.

На *першому етапі* одним із вагомих нормативних актів незалежної України, який здійснює регулювання будівельної галузі, став ухвалений у 1992 р. Закон України «Про основи містобудування» [1]. Ним визначено правові, економічні, соціальні та організаційні засади містобудівної діяльності. На законодавчому рівні закріплено поняття «містобудування», одним із встановлено основні вимоги до містобудівної діяльності як основних положень Закону стало визначення основних напрямів державного регулювання будівельної діяльності та компетенції органів сфери містобудування. Також встановлено відповідальність за порушення норм містобудівного законодавства, порядок розв'язання спорів з питань містобудування (ці завдання Закон покладає не тільки на суди, а й на ради, відповідно до меж їхніх повноважень).

Суттєво вплинув на розвиток муніципального управління містобудівної діяльності: Указ Президента України від 13.05.1997 «Про пріоритетні завдання у сфері містобудування» [2]. Цим Указом Кабінету Міністрів України доручено забезпечити підготовку проєкту закону про планування використання і забудови територій, розробити й затвердити генеральну схему планування території України. В наступні роки проводилася робота з реалізації поставлених завдань, наслідком чого стало ухвалення Закону України від 20.04.2000 «Про планування і забудову територій» [3] та Закону України «Про генеральну схему планування території України» [4] від 07.02.2002.

Завдання закону [4] полягали у визначенні правових та організаційних основ управління у сфері містобудування та іншого використання територій населених пунктів. У зв'язку з цим встановлювався обов'язок для забудовників отримати необхідний для проєктування дозвіл на будівництво об'єктів містобудування та дозвіл на виконання будівельних робіт, який має засвідчувати їхнє право на вчинення відповідних дій, підключення об'єкта будівництва до інженерних мереж та споруд, видачу ордерів на проведення земельних робіт. Висувалися вимоги до будівельного майданчика та інвестиційного проєкту будівництва щодо його відповідності затвердженому плану забудови певного населеного пункту.

З метою формування сприятливого життєвого середовища та забезпечення надійності, економічної доцільності й естетичності будівельних споруд у 1999 р. ухвалено Закон України «Про архітектурну діяльність» [5]. Здійснення контролю за дотриманням встановлених архітектурних вимог покладено на Державну архітектурно-будівельну інспекцію України й на інспекції державного архітектурно-будівельного контролю. Для архітектурно-планувальних, інженерно-технічних та економічних проєктів запроваджувалася конкурсна основа. Ще одним важливим положенням стало закріплення авторського права на твори архітектури.

Логічним завершенням першого етапу стало Розпорядження Кабінету Міністрів України No 536-р від 18.07.2007 [7], яким схвалено Концепцію

Містобудівного кодексу України, головним завданням якого стали систематизація великої кількості розпорошених норм містобудівного законодавства та вдосконалення правового забезпечення містобудівної діяльності.

Підсумовуючи розглянуті події першого етапу розвитку адмініс- тративно- правового регулювання будівельної діяльності, можна зробити висновок, що ухвалення з 1992 до 2002 р. законів [4-6] забезпечило формування нормативно- правових основ будівельної діяльності в не- залежній Україні. На цьому етапі відбулося концептуальне визначення планування і використання територій країни, правового статусу та кола суб'єктів будівельної діяльності, перелік яких розширено в умовах переходу до ринкових механізмів економіки, способу та порядку здійснення будівельних робіт, інструментів державного регулювання та контролю, відповідальності суб'єктів містобудування за порушення вимог спеціального будівельного законодавства.

Другий етап

Важливою віхою розвитку механізмів муніципального управління у сфері містобудування стало ухвалення Закону України від 16.09.2008 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо сприяння розвитку містобудування» [8], який хоч і не мав самостійного значення, але запроваджував широкий комплекс змін до базових законодавчих актів, які регулювали непросту процедуру механізмів оптимізації.

Кардинальних змін зазнав Закон України «Про планування і за- будову територій» [3]. Зокрема, до нього включено низку нових понять, як-от: «намір забудови» (заява фізичної чи юридичної особи для забу- дови території); «замовник» (суб'єкт містобудівної діяльності, що має у користуванні чи власності земельну ділянку і подав заяву щодо її забудови); «громадське обговорення» (процедура, яка передбачає врахування інтересів фізичних та юридичних осіб, територіальних громад і держави під час планування й забудови територій).

Відповідно до Закону [8] Закон [3] доповнювався нормами, що визначали

основні складові вихідних даних для проєктування об'єкта містобудування. Прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів, згідно із Законом, передбачалося на основі сертифіката відповідності, який засвідчував, що об'єкт відповідає державним нормам, стандартам, правилам і зазначеній проєктній документації.

Важливою новелою Закону України «Про архітектурну діяльність» [5], згідно із Законом України «Про внесення змін до деяких за-конодавчих актів України щодо сприяння будівництву» [8] від 16.09.2008, стало розширення переліку повноважень головного архітектора міста чи району, зокрема, додалися функції погоджування проєктних рішень об'єктів будівництва, розташованих у частинах міста, що мають історичне значення, та на площах із загальноміським значенням.

У цей період законодавець не оминув увагою і проблеми, пов'язані з технічним регулюванням будівельної діяльності. У 2009 р. Верховна Рада ухвалила Закон України «Про будівельні норми» [9], яким встановлено правові та організаційні засади розроблення, погодження, затвердження, реєстрації й застосування будівельних норм, а останні визначено як підзаконні нормативні акти технічного характеру.

Станом на початок нового десятиліття в Україні мали чинність приблизно 1300 нормативних документів, механізми муніципального управління, з яких майже половина ухвалювалася ще за часів Радянського Союзу. З розвитком будівельної галузі потрібно було розробляти адаптовану до міжнародних вимог нормативну базу. Для проведення необхідних змін у 2010 р. Кабінетом Міністрів схвалено Концепцію реалізації державної політики з нормативного забезпечення будівництва в Україні на період до 2015 року [10]. Підсумовуючи, можна дійти висновку, що цей етап став необхідним кроком вперед та логічним продовженням впровадження змін, хоча на його перебіг значно вплинула світова фінансова криза.

Третій етап (з 2011 р. й дотепер) став своєрідною «революцією» в будівельній галузі через те, що основна його мета – впровадження змін, які

дозволили би нормативній базі будівельної галузі досягнути рівня розвинутих західних країн і в такий спосіб вийти на цілком новий щабель розвитку регулювання містобудівної діяльності. Передусім цьому сприяло ухвалення Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» [11], який набув чинності 23.02.2011. Цей Закон розроблено та прийнято з метою забезпечення сприятливих умов розвитку будівельної та суміжних галузей, адаптації регуляторної політики України до європейських стандартів. Для досягнення поставленої мети внесено суттєві зміни до дозвільної процедури у здійсненні будівництва, зокрема до строків та порядку отримання документів дозвільного характеру. Законом [11] запроваджено поділ об'єктів будівництва за категоріями складності, а також цілком новий порядок їх введення в експлуатацію. Ще однією новелою стало застосування поняття «зонінг», яке передбачає розроблення генеральних планів міст з визначенням призначення кожної земельної ділянки та можливістю її приєднання до інженерних мереж. Водночас термін дії генеральних планів міст не обмежувався, а зміни до нього могли вноситися раз на п'ять років.

Зміни та доповнення вносилися майже до всіх інших нормативно-правових актів, які регулювали будівельну діяльність. Внаслідок чого цей етап характеризується не стільки прийняттям концептуально нових актів (хоча і в них є потреба), скільки вдосконаленням чинних. Це, з одного боку, свідчить про те, що сформована нормативна база була небездоганною, а з іншого – змушує констатувати неготовність законодавця до здійснення подальших масштабних кроків у напрямі створення ефективних правових механізмів регулювання будівельної галузі.

Одні з перших змін відбулися після ухвалення Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» Закон України «Про відповідальність підприємств, їх об'єднань, установ та організацій за правопорушення у сфері містобудування» [12] виклали у новій редакції – Закон України «Про відповідальність за правопорушення у сфері містобудівної діяльності». В цьому Законі розширили коло суб'єктів, які можуть бути притягнені до відповідаль-

ності, та найголовніше – почали чітко розмежовувати відповідальність замовника, суб'єкта, що здійснює проєктування, і виконавця будівельних робіт.

До Закону України «Про архітектурну діяльність» [5], згідно із Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань регулювання містобудівної діяльності» [13] від 20.11.2012, вносилися зміни щодо розроблення та затвердження проєкту об'єкта архітектури, обов'язків архітектора, ліцензування виконавців робіт, пов'язаних зі створенням об'єктів архітектури.

Для покращення ефективності державного архітектурно-будівельного контролю та більшої чіткості процесу накладання штрафів за правопорушення у сфері містобудування Кабінет Міністрів України видав Постанову від 02.10.2013 «Про внесення змін до Порядку накладення штрафів за правопорушення у сфері містобудування» [14], відповідно до якої Порядок виклали у повністю новій редакції. Згідно з цією Постановою змінений Порядок встановлює, що правопорушниками містобудівного законодавства може бути визнано не тільки юридичних осіб, як це було у Постанові «Про затвердження Положення про порядок накладання штрафів за правопорушення у сфері містобудування» від 06.04.1995 [15], а й фізичних осіб – підприємців. Важливим нововведенням є регламентація дій посадових осіб Держархбудінспекції в разі відмови суб'єкта містобудування від отримання документів, якими підтверджується вчинення порушення законодавства, оскільки такі випадки були чисельними, а через відсутність їх законодавчого врегулювання затягувалася сама процедура накладення штрафу. Також встановлено більш тривалі граничні строки для накладання штрафу (санкції можуть застосовуватися протягом 6 місяців з дня виявлення правопорушення, але не пізніше ніж за 3 роки з дня його вчинення). Отже, законодавець, спростивши дозвільні процедури відповідно до Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності».

Ще одні суттєві зміни внесено, згідно із Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення містобудівної діяльності» від 17.01.2017 [16], до Закону України «Про регулювання

містобудівної діяльності» [17], якими скасовано оцінювання об'єкта будівництва за категоріями складності. Натомість об'єкти I–II категорій впроваджено нове поняття – клас наслідків будівель і споруд (характеристика рівня можливої небезпеки для здоров'я та життя людей, які постійно або періодично перебуватимуть на об'єкті або які знаходяться зовні такого об'єкта, матеріальних збитків чи соціальних втрат, пов'язаних із припиненням експлуатації або з втратою цілісності об'єкта). Клас наслідків визначається для кожного об'єкта – будинку, будівлі, споруди будь-якого призначення, їхніх частин, лінійних об'єктів інженерно-транспортної інфраструктури, зокрема тих, що належать до складу комплексу (будови).

Відповідно, усі об'єкти будівництва поділяються на такі класи наслідків: *незначні* – СС1, що включають колишні об'єкти I та II категорії складності; *середні* – СС2, до яких належать колишня III та IV категорії; *значні* – СС3, будівельні об'єкти, що містилися у V категорії складності.

Черговим кроком законодавця із впровадження змін до чинних нормативних актів з регулювання будівельної діяльності стало ухвалення Закону України «Про внесення змін до пункту 9 розділу V «Прикінцеві положення» Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» щодо продовження термінів прийняття в експлуатацію об'єктів будівництва збудованих без дозволів на виконання будівельних робіт. Відповідно до цього Закону громадяни одержали право у спрощеному порядку ввести в експлуатацію, зокрема, збудовані (без оформлення дозвільних документів) у період з 05.08.1992 до 09.04.2015 включно індивідуальні (садибні) житлові будинки, садові, дачні будинки загальною площею до 500 квадратних метрів, а також господарські (присадибні) будівлі та споруди загальною площею до 500 м², за умови, що їх зведено на земельній ділянці відповідного цільового призначення. Протягом третього етапу набули чинності нові державні будівельні норми (ДБН Б. 2.2-12:2019 «Планування і забудова територій» [18]), які регулюють питання, пов'язані з розробкою усєї містобудівної та проєктної документації в Україні. Серед ключових моментів нових ДБН варто звернути увагу на такі нововведення:

обмеження висотності забудови у містах – «блакитні лінії»; обмеження забудови у зелених зонах – «зелені лінії», що визначають межі ландшафтних та рекреаційних територій, на яких заборонено будівництво; обмеження щільності забудови, яке забороняє її підвищення у декілька разів; обов'язкове будівництво дитячих садків і шкіл у житловій забудові, збільшення майданчиків для відпочинку та спорту; обов'язкове забезпечення без-бар'єрного доступу. Окрім того, змінено низку технічних регламентів щодо будівництва.

Відповідно, актуалізується проблема інституційного і функціонального забезпечення планування територій у системі управління містобудуванням, передусім у частині розмежування повноважень органів державної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування щодо застосування інструментарію планування і регулювання розвитку відповідних територій та їх впливу на містобудівну діяльність. У даному контексті особливої ваги набирає необхідність імплементації у вітчизняну практику планування територій та регіонального управління, в цілому засадничих принципів «належного міського управління» (good urban governance), розроблених ООН у рамках програми UN-НАВІТАТ [41]. Останні спрямовані на забезпечення збалансованого розвитку регіонів та зорієнтовані на:

1) сталий розвиток міст і регіонів шляхом подолання дисбалансів та досягнення довготривалої рівноваги у соціальній, економічній та екологічній сферах регіонального розвитку;

2) децентралізацію влади й управління ресурсами, чого досягають дотриманням принципу субсидіарності, який полягає у гармонійному розподілі функцій і повноважень між рівнями та органами влади щодо наближення центрів надання державно-управлінських послуг до їх безпосередніх споживачів;

3) гарантування рівності доступу до процесу ухвалення рішень у системі регіонального управління та до використання основних територіальних ресурсів. Це стосується передусім повноцінного залучення суб'єктів громадянського суспільства до розв'язання проблем територіального розвитку;

створення адекватного інституційного середовища, необхідного для залучення всіх зацікавлених сторін у процесі прийняття рішень щодо розвитку міст та регіонів;

4) розвиток партнерських та договірних відносин, формування різних видів партнерства (державно-приватного партнерства, міжрегіонального та транскордонного співробітництва, укладання угод регіонального розвитку, формування кластерних структур тощо) для акумулювання ресурсів та акселерації зусиль у сфері регіонального та муніципального управління;

5) формування позитивного іміджу влади шляхом забезпечення прозорості діяльності й посилення відповідальності державних службовців і посадових осіб органів місцевого самоврядування у сфері управління містом, землекористування та містобудування;

6) підтримку інноваційного потенціалу територій як каталізатора економічного зростання та розв'язання соціальних і екологічних проблем територіального розвитку, запровадження новітніх інформаційно-комунікаційних технологій з метою підвищення якості й ефективності регіонального управління, підвищення дієвості та результативності державно-управлінського впливу для досягнення збалансованого розвитку міст та регіонів.

Планування територій є однією з найважливіших механізмів муніципального управління у сфері містобудування та розвитку та здійснюється на загальнодержавному, регіональному й місцевому рівнях. Чинна в Україні нормативно-правова база дає змогу розглядати планування територій, акцентуючи на містобудівній, архітектурно-планувальній та поселенській діяльності, з відповідним документаційним забезпеченням [42; 43; 44]. Зокрема, планування територій на загальнодержавному рівні передбачає розроблення Генеральної схеми планування території України, якою передбачено забезпечення раціонального використання території України, створення та підтримання повноцінного життєвого середовища, охорони довкілля, охорони здоров'я населення, охорони пам'яток історії та культури, ви-

державних пріоритетів розвитку систем розселення, виробничої, соціальної та інженерно-транспортної інфраструктури. Планування територій на регіональному рівні полягає у розробленні й затвердженні схем планування територій конкретних адміністративно-територіальних одиниць.

Слід виділяти особливості механізми муніципального розвитку на різних рівнях діяльності, зокрема, на рівні організації і планування забудови окремої земельної ділянки, окремого району міста (чи частини іншого населеного пункту), комплексного плану забудови міста (генерального плану забудови), районних планувань, генеральної схеми планування території.

Зокрема, оптимізація механізмів муніципального управління у сфері містобудування ґрунтується на сукупності спеціального інструментарію, що дає змогу досягати рівноваги територіальної системи, збалансування її соціально-економічного розвитку. Серед вагомих інструментів – розроблення і дотримання вимог містобудівної документації регіонального та місцевого рівнів, а саме: схем планування територій; генеральних планів населених пунктів; планів земельно-господарського устрою; регіональних і місцевих правил забудови; містобудівних кадастрів населених пунктів. У даному контексті сфера управлінського впливу суб'єктів регіонального управління поширюється на розроблення й затвердження Схем планування територій – документів, що визначають вимоги щодо планування, забудови та іншого використання відповідних територій населених пунктів або їх окремих частин; обґрунтовує потреби у зміні меж населених пунктів; здійснення зонування і планувальне структурування територій.

Генеральний план населеного пункту – головний містобудівний документ, на основі якого використовують землі у межах населеного пункту, визначають орієнтири і шляхи архітектурного й планувального розвитку конкретного населеного пункту.

Під час планування забудови населених пунктів необхідно враховувати державні інтереси, які передбачають визначення потреби в територіях, необхідних для розташування та утримання об'єктів загальнодержавного

значення, виконання інших завдань реалізації державної політики щодо використання територій. Державні інтереси враховують шляхом: виконання відповідних вимог до розроблення генеральних планів населених пунктів та іншої містобудівної документації, проведення їх експертизи, здійснення державного контролю за плануванням, забудовою, іншим використанням територій та окремих земельних ділянок у порядку, встановленому законодавством.

Важливим інструментом оптимізації є зонування. Воно полягає у розподілі території на окремі зони (масиви) з різним цільовим (функціональним) призначенням і правовим режимом використання земель та здійснюється згідно з «Положенням про земельно-кадастрову інвентаризацію земель населених пунктів». При зонуванні територій населених пунктів передусім визначають вимоги й умови територіальної локалізації об'єктів регіональної соціально-економічної системи, обмеження щодо допустимих видів та щільності забудови населених пунктів; здійснюють функціональне виділення зон (житлових, торговельних, промислових, відпочинкових та ін.); обґрунтовують інфраструктурне, транспортне та екологічне наповнення цих зон. До прикладу, зонуванням м. Запоріжжя встановлені такі типи територій: центральні громадсько-ділові зони; житлові зони (садибної і багатоквартирної житлової забудови); спеціальні зони (лікарень, навчальних закладів, території кладовищ); промислово-комунальні зони; зони міського та зовнішнього транспорту; рекреаційні зони [45].

Комплексну забудову території населеного пункту забезпечують відповідні органи місцевого самоврядування на підставі програм оптимізації, затвердженої міською радою, відповідно до затвердженого детального плану території, проекту забудови (реконструкції) та містобудівного (історико-містобудівного) обґрунтування з подальшим розробленням проектною документацією на зведення окремих будинків і споруд. Саме цільова орієнтація комплексної забудови території дає змогу досягати збалансування економічних, соціальних та екологічних складових територіальної системи завдяки

дотриманню нормативів забудови закладами соціальної, виробничо-технічної інфраструктури, врахуванню ступеня антропогенного і техногенного навантаження на екологічну систему міст та регіонів й у кінцевому підсумку формуванню високоякісного життєвого середовища населення.

Важливим напрямом управління містобудівною діяльністю на рівні органів місцевого самоврядування є благоустрій території, що передбачає організацію простору для задоволення потреб населення з розміщенням необхідних функціональних інфраструктурних об'єктів і забезпечення їх діяльності.

У цілому механізми управління містобудуванням та регулювання розвитку територій зорієнтовані на відповідні сфери підтримки і розвитку територій: розвиток соціальної інфраструктури; розвиток інженерно-транспортної інфраструктури; формування територіальної екологічної мережі. При цьому необхідно враховувати історичні, культурні, етнічні, соціально-економічні та просторово орієнтовані особливості міст і регіонів. Відповідно, зосереджуючись на положеннях Генеральної схеми планування території України, в процесі планування територій органи регіонального управління повинні визначати завдання територіального розвитку населених пунктів різного типу, а саме:

- для столиці та міст-«мільйонників» – центрів інноваційного (інтелектуального) та економічного розвитку – ефективне використання їх потужного соціально-економічного потенціалу та переваг центрального економіко-географічного розташування з орієнтацією на їх розвиток як «полюсів зростання», центрів ділової активності, інновацій та високо- спеціалізованого обслуговування населення;

- для міст переважно індустріального спрямування розвитку з населенням понад 500 тис. осіб, характерних складною екологічною ситуацією, – структурна трансформація економіки, деконцентрація виробництва, екологічне оздоровлення території, розвиток соціальної інфраструктури для забезпечення соціальних потреб населення міст-сателітів;

- для обласних центрів із значним соціально-економічним потенціалом – диверсифікація напрямків економічної діяльності, впорядкування структури землекористування, екологічне оздоровлення міських територій і розвиток транспортної та соціальної інфраструктури;

- для міст із значним рекреаційним потенціалом – узгодження територіальної локалізації житлових, рекреаційних та промислових зон населених пунктів, стимулювання розвитку рекреаційних об'єктів як містоутворюючих факторів;

- для малих міст, селищ і сіл, що мають значний природний та історико-культурний потенціал, – розвиток туристичної діяльності за умови максимального збереження об'єктів культурної спадщини, захисту традиційного історико-архітектурного характеру середовища та екологоощадної господарської діяльності на територіях населених пунктів;

- для монофункціональних малих міст та селищ – подолання депресивності, стабілізація соціально-економічного розвитку з диверсифікацією підприємницької та інших видів діяльності, створення умов для самостійної зайнятості населення;

- для сіл – створення умов для продуктивної зайнятості, забезпечення відповідного рівня та якості життя сільського населення, стабільного функціонування й розвитку соціальної, транспортної і виробничо-технічної інфраструктури з урахуванням характеру розселення та регіональної специфіки проживання населення у сільських населених пунктах.

Досягнення цільових орієнтирів забезпечення збалансованого розвитку регіонів потребує розв'язання комплексу проблем муніципального управління у сфері містобудування. До цих проблем можна віднести:

- недостатню увагу органів влади до управління містобудуванням як передумови і наслідку інвестиційної діяльності в територіальній громаді, чинника сталого розвитку території;

- руйнування регіоноформуючої (містоутворюючої) бази у більшості промислових регіонів у зв'язку зі структурними деформаціями в національній та регіональній економіці;

- посилення військових, суспільно-політичних конфліктів, що супроводжуються відсутністю достатніх фінансових коштів, політичної волі стосовно пріоритетності забезпечення нормального життєвого середовища громадян;

- втрата координації архітектурно-містобудівного процесу як на державному, так і на регіональному рівнях (в останні роки практично не здійснювалися роботи з територіального планування та формування містобудівельної документації); порушення функціонального зонування населених пунктів, що спричиняє масові соціальні, економічні та екологічні проблеми;

- вплив політичного фактора і тиск великого бізнесу на суб'єктів управління у сфері містобудування, лобіювання власних проектів, що призводить до ігнорування інтересів громади, втрати історико-архітектурного статусу та руйнування життєвого середовища міста.

У зазначених складних умовах важливий чинник механізму оптимізації муніципального управління – застосування сучасних методів прийняття оптимальних управлінських рішень у сфері містобудування. До аналізу цього питання і переходимо.

2.2 Методи прийняття оптимальних управлінських рішень у сфері муніципального містобудування.

Сьогодні архітектурно-містобудівна теорія володіє досить широким спектром методів вирішення містобудівних завдань як на рівні аналізу сформованої містобудівної системи, так і на рівні її моделювання. Нові містобудівні тенденції, створення сучасних способів організації середовища, впливають на принципи муніципального управління.

У вирішенні проблеми **оптимізації муніципального управління**

особливе місце належить проектуванню, в сфері якого реалізуються науково-технічні досягнення, що визначають техніко- економічний рівень виробництва.

На рівні якості розроблюваних проектів безпосередній вплив надають методи оптимізації прийнятих проектних рішень, як загальних, так і локальних, пов'язаних з раціональними об'ємно-планувальними або конструктивними, функціональними рішеннями.

Послідовна оптимізація на всіх стадіях проектування, обумовлює необхідність переходу, поряд з відбором найкращих з наявних варіантів, до цілеспрямованого виявлення оптимальних рішень, що приймаються. Вибір найкращих варіантів проектних рішень можливий на основі ретельних обґрунтувань. Тому проблема вдосконалення наукових підходів, методів.

Задачею управлінських рішень є пофакторний аналіз територій міста з точки зору їх здатності задовольняти сучасним і перспективним вимогам, визначеним прогнозом соціально-економічного розвитку міста. Комплексна оцінка ґрунтується на зіставленні кількісних і якісних показників території з характеристиками їх сучасного і перспективного функціонального використання, що служить основою розвитку планувальної структури міста.

Оптимізація містобудівних проектних рішень безпосереднім чином пов'язана з точною оцінкою інтенсивності і характеру, соціально-функціональних процесів, а також ресурсного потенціалу міської території який забезпечує здійснимість цих процесів. Результати аналізу ресурсного потенціалу, як правило, можуть бути виражені кількісно.

Сучасні методи спрямовані, в основному, на вирішення завдань, виявлення факторів і умов, що визначають комплекс можливостей прийняття проектного рішення. Ці методи дозволяють проектувальнику оптимізувати існуючу інформацію, виявивши закономірності впливу того чи іншого чинника на функціонування містобудівного об'єкта, що може служити основою аргументованого прийняття проектного рішення.

По-перше, місто є підсистемою загальної соціально-економічної системи, припускає певний ступінь самостійності окремих показників організації міста

при загальній підпорядкованості головної мети його розвитку.

По-друге, головна мета оптимізації міста відображає головний критерій оптимальності. Головна мета визначається основним економічним вимогою: задоволення зростаючих матеріальних і духовних потреб суспільства на базі підвищення продуктивності праці, впровадження досягнень НТП.

По-третє, при проектуванні враховується обмеженість ресурсів на кожному етапі розвитку міста. Це вимагає зіставляти витрати з досяжними результатами, а також враховувати характер обмежень, особливо на перших етапах розвитку міста [24].

1. Комплексні методи оптимізації муніципального управління

Традиційне містобудівне проектування у вигляді схем і проектів регіонального розпланування та генеральних планів на сьогодні втрачає актуальність. нові політичні та соціально-економічні умови не знімають потреби територіального прогнозування і містобудівного проектування, без яких не можна обґрунтувати загальну концепцію та **оптимізація управління**, визначити правильні тактичні ходи їх розвитку.

В якості основної методологічної бази комплексного підходу в даний час використовується системно-структурний аналіз, який розглядає в якості систем будь-яке поєднання об'єктів або будь-яких елементів і їх ознак або властивостей, між якими існують певні взаємовідносини та зв'язку. Структурно-системний аналіз виробляє і використовує загальний, універсальний підхід до вивчення будь-яких складних систем - економічних, технічних, біологічних і т. п. Архітектурні об'єкти і міста є зразками складних систем, що складаються з безлічі різномірних елементів, що мають складні функціональні зв'язки і постійно взаємодіючих.

Проектування сучасних міст – складний процес, полягає в тому, що немає однозначної критерію оптимальності і вимагає поєднання різних методів:

- Системний підхід;
- Метод аналогій (метод функціонального моделювання);

- Нормативний метод (або експертно-аналітичний метод);
- Метод структуризації цілей;
- Метод моделювання.

При проведенні комплексного проектування відбирається обмежена кількість найбільш важливих властивостей, з яких у подальшому складаються критерії. При цьому передбачається, що відібрані властивості досить добре описують систему; їх склад і число достатні для прийняття обґрунтованого рішення. Використовуючи перелік властивостей, що характеризують систему, можна визначити критерії, який дозволяв би судити про переваги створюваної системи.

Критерії складають як функції властивостей систем. На різних етапах прийняття рішення використовуються різні критерії, причому, чим вище рівень прийняття рішення, тим більше властивостей системи управління повинен враховувати критерій, що можуть бути загальними і приватними.

Загальний критерій характеризує комплекс властивостей і дозволяє вибрати оптимальний варіант побудови системи управління з урахуванням взаємозв'язку її властивостей.

Приватний критерій характеризує частину процесу проектування або одну з його сторін і служить для прийняття рішення на проміжних етапах проектування.

Вибір оптимального варіанту проектного рішення. **Процес ухвалення рішення** – це вибір оптимального варіанту системи з числа можливих на основі одного критерію або безлічі критеріїв, що враховують вимоги, пропоновані до системи.

Рішенням багатокритеріальної задачі є результат, оптимальний по кожному з використовуваних критеріїв. Але такий результат може бути отриманий тільки для несуперечливих критеріїв. Тому в загальному випадку рішенням багатокритеріальної задачі вважають той результат, який може не бути оптимальним ні по одному з критеріїв, але виявляється прийнятним для всієї множини критеріїв. Таке рішення задачі називають компромісним рішенням.

Декомпозиція – раціональний поділ інтегрованого цілого на частини з метою спрощення рішення проектних завдань з наступним узагальненням результатів. Основне смислове навантаження в цьому визначенні несе слово «раціональне». Мається на увазі, що раціональним є те, що покращує характеристики системи в цілому.

Значення застосування методу декомпозиції особливо зростає, якщо врахувати, що доводиться розглядати велику кількість альтернативних варіантів. Взагалі при автоматизованому проектуванні число розглянутих результатів багато більше, ніж при проектуванні традиційними методами, так як в останньому випадку проектувальник відкидає велике число варіантів на підставі досвіду та інтуїції. Декомпозицію зазвичай здійснюють за рівнями аналізу: функціональний, алгоритмічний і структурний.

2.3 Закордонний досвід оптимізації муніципального управління в сфері містобудування.

Аналіз структури системи муніципального управління в країнах Європи, свідчить про тенденцію об'єднання в єдиний блок питань землекористування, планування і організації будівництва зі створенням окремих посад директора департаменту та головного архітектора міста.

У Ризі (Латвія) Департамент міського розвитку є провідним структурним підрозділом міського самоврядування в сфері оптимізації за будівництвом, плануванням території, детального планування, розробки поправок до них, а також управління процесами містобудування та стратегічного розвитку міста Риги, забезпечення будівельного контролю [31]. Головні завдання департаменту:

1. план розвитку і планування міста Риги;
2. нагляд за правомірністю будівельного процесу;
3. встановлення порядку використання землі та забудови відповідно до територіального планування;

4. забезпечення і здійснення розробки документації з територіального планування, детальної планування і поправок до них;
5. контроль за порядком розміщення рекламних матеріалів, вивісок, оголошень та інших інформаційних матеріалів;
6. контроль за сплатою мит самоврядувань за розміщення реклами;
7. стимулювання економічного розвитку міста та розробка стратегії економічного розвитку;
8. підтримка географічної інформаційно-ційної системи міста;
9. забезпечення міста; презентаційної функції міста.
10. стимулювання міжнародного співробітництва;
11. надання послуг жителям;
12. оцінка пропозицій і подання висновків про наступне: про адміністративно-територіальний поділ міста Риги, зміні його кордонів, зміні назв (в тому числі зміну назв вулиць, скверів, парків, площ); про межі зонування, кадастрової вартості; про планування повідомлення, вулиць і доріг, громадського транспорту; про межі території порту.

У структурі Департаменту міського розвитку Сенату Берлі (Німеччина) є ряд підрозділів, в тому числі управління, яке здійснює розробку плану міста і детальних планів території, поправок до них, а так само контроль за реалізацією містобудівної документації.

У Сенаті організовано самостійне координаційне управління оптимізацією землями Берліна і Бранденбурга, а також Управління у справах житла та будівництва Сенату Берліна, начальник якого фактично виконує функції головного архітектора.[29].

Комітет архітектури і містобудування Мінського (Білорусь) міського виконавчого комітету (Мінскархітектура) є структурним підрозділом міського виконавчого комітету (Мінскгорісполком).

Мінскархітектура в своїй діяльності підпорядковується міськвиконкому і Міністерству архітектури і будівництва Республіки Білорусь (Мінбудархітектури).

Мінскархітектуру очолює голова, який призначається на посаду і звільняється з посади головою міськвиконкому, як правило, за поданням заступника голови міськвиконкому, відповідального за питання архітектури і містобудування, за погодженням з Мінбудархітектури.

Голова Мінскархітектури підпорядковується безпосередньо заступнику голови міськвиконкому, відповідального за питання архітектури та містобудування. Голова Мінскархітектури є головним архітектором міста Мінська.

Аналіз проблематики діяльності органів державної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування та оптимізація у сфері управління містобудуванням дав змогу визначити певні шляхи їх розв'язання. Зокрема, в напрямку вдосконалення управлінської діяльності у сфері містобудування і територіального розвитку регіону та впорядкування процедури розроблення містобудівної документації – доцільно в структуру програм економічного й соціального розвитку відповідних адміністративно-територіальних одиниць вводити розділ з виконання Генерального плану цієї території на термін дії програми, який стане основою визначення ресурсів, необхідних для перспективного соціально-просторового й архітектурно-планувального розвитку територій, розроблення правил планування і забудови населених пунктів, підтримки належного рівня життєвого та екологічного середовища міст і регіонів [5].

Механізм оптимізації муніципального управління в сфері містобудування має багаторівневий характер. З моменту проголошення незалежності Україна пройшла чималий шлях розвитку. Протягом останніх років ухвалено низку важливих актів, які дозволили сформувати правову базу регулювання будівельної діяльності. За результатами аналізу розвитку будівельного законодавства України виділено три етапи його генезису.

Перший базовий утворює сукупність концептуальних підходів втілених у загальнодержавних концепціях, стратегіях, програмах розвитку містобудівної галузі, відбулося концептуальне визначення планування і використання

територій країни, правового статусу та кола суб'єктів будівельної діяльності, перелік яких розширено в умовах переходу до ринкових механізмів економіки, способу та порядку здійснення будівельних робіт, інструментів державного регулювання та контролю, відповідальності суб'єктів містобудування за порушення вимог спеціального будівельного законодавства

Другий етап генезису адміністративно-правового регулювання сфери містобудування обумовлений світовою фінансовою кризою 2008–2009 рр., у зв'язку з чим на законодавчому рівні визначено шляхи подолання кризових явищ у будівельній галузі. Вживання антикризових заходів у будівельній галузі мало наслідком збільшення будівництва житла у наступні післякризові роки. На цьому етапі також законодавчо об'єктів будівництва, збудованих без дозволу на виконання будівельних робіт» від 22.03.2018. Відповідно до цього Закону визначено правові та організаційні засади розроблення, погодження, затвердження, реєстрації й застосування будівельних норм.

Третій – сукупність організаційно-адміністративних методів і технологій адміністрування, організації, планування, прийняття управлінських рішень та ін. Впровадження змін, які дозволи нормативній базі будівельної галузі досягнути рівня розвинутих західних країн, що забезпечило досягнути неминучого рівня розвитку регулювання містобудівної діяльності в Україні. Механізми управління містобудуванням та регулювання розвитку територій зорієнтовані на відповідні сфери підтримки і розвитку територій: розвиток соціальної інфраструктури; розвиток інженерно-транспортної інфраструктури; формування територіальної екологічної мережі.

Відібрані найбільш важливі властивості при проектуванні, основні з яких у подальшому складаються критерії. Передбачається, що відібрані властивості досить добре описують: - систему; - їх склад і число, достатніх для прийняття обґрунтованого рішення.

Критерії складають як функції властивостей систем. На різних етапах прийняття рішення використовуються різні критерії, причому, чим вище рівень

прийняття рішення, тим більше властивостей системи управління повинен враховувати критерій, що можуть бути загальними і приватними.

З урахуванням досвіду європейських країн, необхідно докорінним чином переглянути структуру муніципального управління в напрямку організації комплексного великого департаменту, в компетенції якого будуть зосереджені питання територіального планування і регулювання забудови, розробки містобудівної документації, контролю за реалізацією містобудівної документації, будівельного контролю, використання земель, дизайну міського середовища. Буде надано рекомендації щодо вдосконалення структури управління великим містом у сфері будівництва, містобудування й архітектури (на прикладі м. Запоріжжя).

У частині узгодження повноважень органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування варто передбачити відповідні інституційні важелі державно-управлінського впливу.

При плануванні територій на регіональному рівні місцевим державним адміністраціям слід забезпечити: врахування громадських інтересів через механізми громадських слухань, застосування PR-технологій; інформувати населення через засоби масової інформації та письмово органи місцевого самоврядування, в т. ч. органи місцевого самоврядування територій суміжних адміністративно-територіальних одиниць.

РОЗДІЛ 3

ПРОКСИОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ОПТИМІЗАЦІЇ МУНІЦИПАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ В СФЕРІ МІСТОБУДУВАННЯ

3.1 Сучасний стан муніципального управління в сфері містобудування на прикладі міста Запоріжжя.

Зміни до законодавства муніципального управління в сфері містобудування, що вносилися протягом останніх років, були спрямовані на вирішення окремих проблем будівельної та суміжних галузей, не мали комплексного характеру і стратегічного плану реалізації.

Ігнорування громадських потреб, спрямованих на створення комфортного середовища для проживання, призвело до значного соціального напруження в суспільстві, посилення кризи довіри до влади. Дерегуляція господарської діяльності істотно знизила інституційну спроможність держави у здійсненні контролю за забудовою населених пунктів та територій за їх межами.

Реформа децентралізації, спрямована на розширення повноважень органів місцевого самоврядування з управління територіями, виконується повільно та неналежним чином через відсутність документації з просторового планування (містобудівної документації), недостатність досвіду, дефіцит кваліфікованих кадрів та ускладнений доступ до інформації.

Відсутність у публічному доступі необхідної інформації про містобудівну діяльність, запутаність дозвільних процедур, нестворення конкурентного середовища та численні конфлікти з громадськістю призводять до зловживань та роблять містобудівну сферу інвестиційно непривабливою.

У подальшому, муніципальне управління сфери містобудування буде здійснюватися на тлі таких показників оптимізації:

- посилення глобальної конкуренції;
- нова хвиля технологічних змін, що посилює роль інновацій;

- зниження ролі людського капіталу як основного чинника економічного розвитку;
- необхідність переорієнтації фінансування з бюджетного на інвестиційне;
- наявність адміністративних бар'єрів, корупційних ризиків, недостатній розвиток транспортної та інженерної інфраструктури, дефіцит кваліфікованих наукових, інженерних та робітничих кадрів.

Основні проблеми, що потребують **розв'язання**, за напрямками [25-27]:

1. оптимізація у нормативно-правовому полі:

- некодифікованість містобудівного законодавства, неузгодженість його норм між собою та з іншим галузевим законодавством;
- невизначеність та суперечливість понятійного апарату;
- надмірні дискреційні повноваження органів влади та посадових осіб, визначені законом;
- невизначеність відповідальності або недостатня відповідальність за невиконання норм законів та підзаконних актів у сфері містобудівної діяльності;
- невідповідність ряду підзаконних актів органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування вимогам законів;
- неефективність державного та громадського контролю за здійсненням повноважень органами державної влади та органами місцевого самоврядування;

2. у питаннях забезпечення єдності та публічності процедур, технологічного забезпечення містобудівної діяльності:

- недосконалість законодавчої бази щодо створення та ведення містобудівного кадастру;
- відсутність національної інфраструктури геопросторових даних та єдиної картографічної
- основи для всіх галузевих кадастрів;

- відсутність єдиних інтегрованих вимог щодо створення геопросторових даних;

- відсутність уніфікованих вимог щодо обов'язкового використання ГІС-технологій у просторовому плануванні;

3. у сфері муніципального управління у сфері містобудування:

- неузгодженість містобудівного та земельного законодавства у питаннях встановлення та зміни цільового призначення земельних ділянок, встановлення та зміни меж адміністративно- територіальних утворень, складна процедура передачі у власність (користування) земельних ділянок під об'єктами нерухомого майна;

- непрозорість процесів формування земельних ділянок державної та комунальної власності та розпорядження ними, закритість даних для громадського контролю;

- невизначеність поняття «містобудівні потреби»;

4. у розробленні документації з просторового планування (містобудівної документації):

- низька заінтересованість місцевих органів державної влади та органів місцевого самоврядування у розробленні документації з просторового планування (містобудівної документації);

- можливість затвердження документації з просторового планування (містобудівної документації) без її оприлюднення, що призводить до зловживань в інтересах окремих учасників будівельного ринку;

- розробленні документації з просторового планування (містобудівної документації);

- відсутність персональної відповідальності за прийняття неправомірних рішень, що порушують містобудівне законодавство, а також за порушення документації з просторового планування (містобудівної документації);

5. у залученні громадськості до прийнятті рішень у сфері містобудівної діяльності на підставі наступних аспектах:

- відсутність законодавчо визначених поняття, процедур і механізмів реалізації громадського контролю у сфері містобудівної діяльності;
- ігнорування громадських інтересів та прав членів територіальної громади при плануванні та забудові територій;
- відсутність доступу громадськості до повного тексту проектів рішень у сфері містобудування, непублічність рішень та документації з просторового планування, відсутність необхідних публічних реєстрів та їх ненаповнення, що істотно послаблює чи унеможлиблює здійснення громадського контролю;
- неефективність діяльності громадських рад та інших консультативно-дорадчих органів через непрозорість порядку їх формування, що не забезпечує незалежність таких органів;
- недієвість інституту громадських інспекторів у сфері архітектурно-будівельного контролю, відсутність громадського контролю під час проведення перевірок;

6. у дозвільній системі в сфері містобудівної діяльності:

- непрозорість та ручний режим у наданні та скасуванні містобудівних умов та обмежень;
- відсутність публічних реєстрів експертних висновків як обов'язкових додатків до звітів до експертизи проектної документації на будівництво;
- наявність корупційних ризиків у процедурах погодження відхилень від будівельних норм, здійснення експертизи та архітектурно-будівельного контролю;

7. у діяльності саморегулювальних організацій у сфері містобудування:

- недосконалість правового регулювання надання саморегулювальним організаціям повноважень щодо контролю якості продукції, робіт та послуг у будівництві.

- відсутність повноважень саморегульованих організацій щодо контролю за діяльністю сертифікованих фахівців відповідно до стандартів саморегульованих організацій та скасування відповідного сертифіката;
- наявність високих корупційних ризиків, зумовлених строковим характером делегуванням повноважень саморегульованим організаціям;
- відсутність гарантування саморегульованими організаціями у сфері містобудування дотримання вимог законодавства членами таких організацій, відповідальності за їхні дії чи бездіяльність;

8. у технічному регулюванні містобудівної діяльності:

- застарілість системи технічного регулювання в галузі будівництва;
- незначна частка національних стандартів, гармонізованих із європейськими стандартами;
- низька обізнаність фахівців з вимогами європейських (EN) та міжнародних (ISO) стандартів, зокрема Єврокодів;

9. у впровадженні інформаційного моделювання будівель:

- відсутність відповідної державної стратегії та законодавча невизначеність необхідності BIM для державного сектору, відсутність фінансування програми з поширення найкращого досвіду щодо BIM;
- відсутність повної BIM-інформації про об'єкт не дає змоги в будь-який момент часу впродовж життєвого циклу об'єкта отримувати актуальну проектну та експлуатаційну документацію та її візуалізацію задля вирішення управлінських завдань.

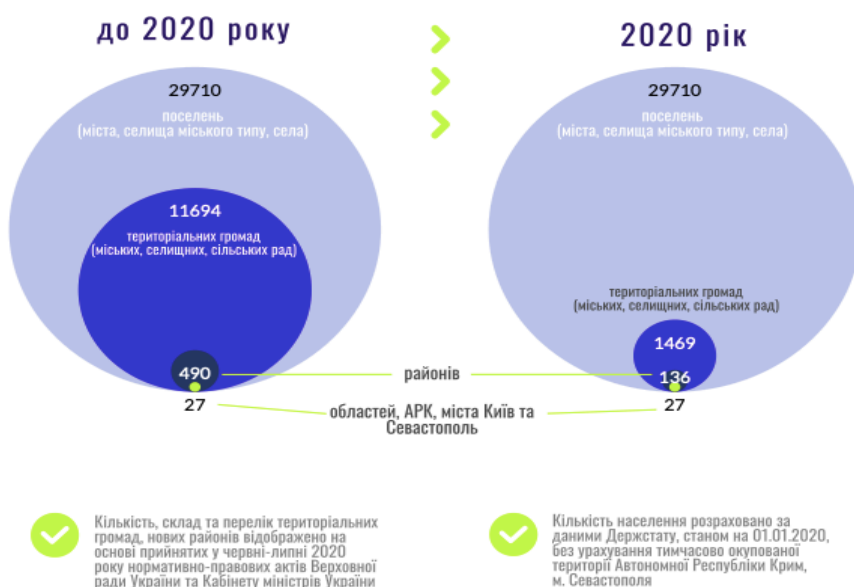
Існуючий сучасний стан адміністративно-територіального устрою наша держава отримала у спадок від радянського минулого, який, так як ми його пам'ятаємо, був сформований в середині 60-х рр. ХХ століття для потреб адміністративно-командної (планової) економіки та політбюро. Із цим спадком наша країна прожила ще 29 незалежних років, протягом яких було декілька спроб змінити адміністративно-територіальний устрій, який би відповідав європейським принципам управління територій, Європейській хартії місцевого

самоврядування та умовам ринкової економіки.

У 2014 році, після затвердження Концепції реформування місцевого самоврядування, у нашій країні розпочалися трансформаційні зміни, наслідком яких стало затвердження нового, модернізованого адміністративно-територіального устрою районного рівня та рівня територіальних громад у 2020 році, що стає часткою містобудівного процесу в Україні.

Карта оновленого адміністративно-територіального устрою сучасної України це ще й приклад того, як українці можуть гуртуватися, домовлятися та відшукувати нові можливості у надскладних дискусіях. Тож нижченаведені малюнки, частину якого надано для ознайомлення нижче, – це яскраве документальне свідчення одного з найскладніших і безумовно історичних етапів модернізації адміністративно-організаційних засад оптимізації місцевого самоврядування та територіальної організації влади. Мусимо рухатися далі – до дійсно децентралізованої країни, з дієвим місцевим самоврядуванням та ефективною територіальною організацією влади. Країни, в якій буде створено повноцінне життєве середовище для громадян, з наданням якісних та доступних публічних послуг, інститутами прямого народовладдя та дієвим механізмом узгодження інтересів держави і територіальних громад (рис.1, рис 2)

Адміністративно-територіальний устрій

✓ **136 районів**
(у т.ч. 17 знаходяться на тимчасово окупованих територіях України)

✓ **1 469 територіальних громад**
(у т.ч. 31 територіальна громада, які знаходяться на тимчасово окупованих територіях України, без врахування міст із спеціальним статусом Києва та Севастополя)
затвердження адміністративних центрів та територій територіальних громад АР Крим буде виконане після деокупації

✓ Нові райони утворено Постановою Верховної Ради України від 17.07.2020 №2807-IX

Адміністративні центри та території територіальних громад кожної області затверджені розпорядженнями Кабінету Міністрів України від 12.06.2020 № 707-730

✂ **603,7**
тис. км. кв. - площа території України

🏠 **29 710**
населених пунктів

👤 **41 902,4**
тис. осіб - населення України*

* за даними Держстату, станом на 01.01.2020, без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя

На сьогоднішній день оновлений адміністративно-територіальний устрій сучасної Запорізької області поділено на 5 районів (рис. 3):

Запорізька область

✓ **5 районів**

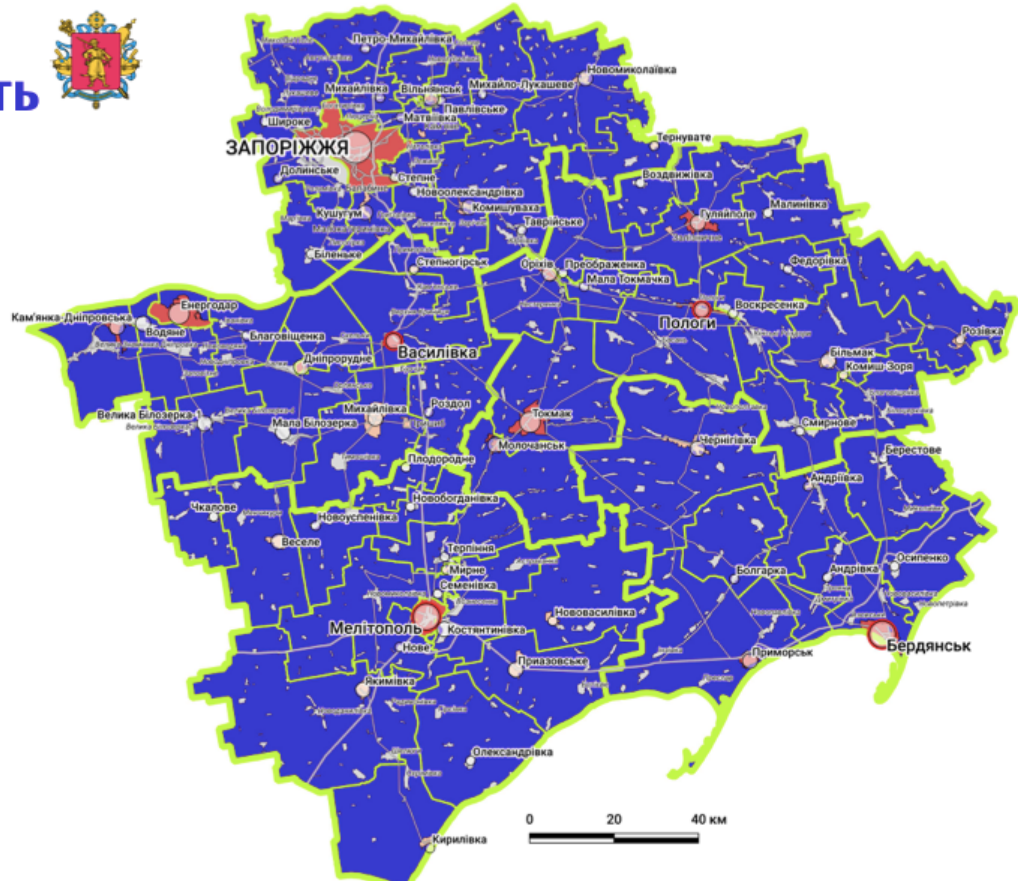
✓ **67 територіальних громад**

👤 **1 687,4**
тис. осіб - населення області

✂ **27,180**
тис. км. кв. - площа області

🏠 **952**
населених пунктів

адміністративні центри та території територіальних громад затверджені Розпорядженнями КМУ від 12.06.2020 № 713

- Бердянський район;
- Василівський район;
- Запорізький район;
- Мелітопольський район;
- Пологівський район,

в складі яких об'єднано 67 об'єднаних територіальних громад (рис. 4).

На сьогоднішній день в місті Запоріжжя, органом якій здійснює державну політику у сфері архітектури та містобудування є Департамент архітектури та містобудування Запорізької міської ради, якій діє на підставі Положення, затвердженим рішенням Запорізької міської ради № 48 від 26.06.2019.

Метою діяльності Департаменту є забезпечення реалізації державної політики у сфері містобудування та архітектури, здійснення регулювання діяльності суб'єктів містобудування щодо комплексного розвитку територій, забудови міста, забезпечення прав населення, спрямованих на підвищення якості житлового середовища, здійснення контролю за містобудівною діяльністю та

будівництвом, організацією нового будівництва та реконструкції існуючих житлових будинків, об'єктів соціально-побутового призначення.

До основних завдань департаменту відносять [50]:

- Організація планування і забудови та оптимізація використання території м. Запоріжжя.
- Забезпечення реалізації на території міста державної політики у сфері містобудування та архітектури.
- Організація розробки та реалізація містобудівної документації та інвестиційних програм розвитку території міста.
- Координація діяльності суб'єктів містобудування щодо забудови територій міста.
- Визначення територій, вибір, вилучення (викуп) земель для містобудівних потреб.
- Здійснення архітектурної діяльності.
- Розміщення будівництва житлово-цивільних, виробничих та інших об'єктів, формування містобудівних ансамблів і ландшафтних комплексів, зон відпочинку та оздоровлення населення.
- Організація в межах своїх повноважень архітектурно-художнього оформлення міського середовища для покращення естетичного вигляду громадських місць і міських об'єктів.
- Організація створення соціальної, інженерної і транспортної інфраструктури території міста.
- Створення та ведення містобудівного кадастру.
- Проведення містобудівного моніторингу.
- Організація в межах своїх повноважень охорони, реставрації та контролю за належним використанням пам'яток архітектури і містобудування, палацово-паркових та історико-культурних ландшафтів.
- Забезпечення контролю за виконанням робіт з «МГІС Запоріжжя».

- Забезпечення додержання законодавства у сфері містобудування та архітектури, державних стандартів, норм і правил, плану зонування територій, затвердженої містобудівної документації, здійснення контролю за їх реалізацією та оптимізацією.
- Вирішення відповідно до законодавства спорів з питань містобудування.
- Забезпечення взаємоузгодження державних, громадських та приватних інтересів під час планування і забудови території міста.
- Забезпечення виконання обсягу робіт з ведення загального діловодства та діловодства за зверненнями громадян.

Керуючись Законами України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про регулювання містобудівної діяльності», «Про основи містобудування», наказом Мінрегіону України від 16.11.2011 №290 «Про затвердження порядку розроблення містобудівної документації» було ухвалено рішенням Запорізької міської ради від 15.09.2004 №4 зі змінами від 27.09.2017 №31 «Про затвердження містобудівної документації «Проект внесення змін до генерального плану міста Запоріжжя» та внесення змін до генерального плану міста Запоріжжя, затвердженого рішенням запорізької міської ради від 15.09.2004 №4» [51]

Генеральний план – це найбільш важливий і принциповий документ щодо розвитку населеного пункту та визначення меж і функціонального призначення земельних ділянок. Виключно після затвердження генплану можливе використання земель за новим функціональним призначенням. Якщо схема планування території – це концептуальний погляд на розвиток міста або села, то генплан отримує силу закону і виконання його регламентів є обов'язковим на період терміну його дії. Генплан враховує не тільки побажання інвесторів з точки зору економічного розвитку населеного пункту і окремих його частин, але в ньому розраховується площа районів житлової, промислової, комерційної, забудови, інженерна і соціальна інфраструктура, необхідна для функціонування, сталого та гармонійного розвитку поселення. Також

враховуються сучасні соціальні та екологічні стандарти. До соціальних стандартів, для виконання яких резервуються відповідні території, відносяться будівлі культурного та побутового обслуговування, навчальні заклади (школи, дитячі садки), приміщення та будівлі медичного обслуговування, комунальні об'єкти, що гарантують необхідний санітарний режим у населеному пункті і відповідають сучасним стандартам екологічної безпеки.

На стадії виконання генерального плану розраховуються і визначаються джерела та мережі водопостачання, способи каналізації, канали водовідведення, електричні джерела живлення і мережі. Генпланом моделюється і прогнозується розвиток транспортної мережі, резервуються необхідні на перспективу профілі вулиць і магістралей. Якщо в існуючому населеному пункті транзитна автодорога проходить наскрізь, дуже важливо запроектувати об'їзну дорогу, щоб винести потік транспорту за межі сельбищних територій. Це вплине на безпеку проживання, загальний клімат у населеному пункті.

Безумовно, завданням генплану є не тільки сприяти розвитку населеного пункту, але й максимально зберегти цінні риси й особливості існуючої забудови, історичні та археологічні пам'ятки, особливо цінні ділянки природи у частині унікальних теренів, водних об'єктів і рослинного світу, а іноді це й біоценози диких тварин і птахів. У той же час, зберігаючи унікальні планувальні особливості існуючого населеного пункту, планувальники повинні завдяки інструменту генплану доводити рівень проживання людей до сучасних стандартів.

Саме генплан є тим документом, що може гармонізувати відносини між існуючими і новими територіями, позначити ті об'єкти і мережі, що повинні бути збудовані для існуючих територій інвесторами засвоєння нових земель, як компенсація за зміну використання землі. На жаль, розповсюджена помилкова думка про те, що якщо земля приватна, то інвестор може засвоювати її на свій розсуд. Це абсолютно хибне припущення, бо воно часом протирічить громадським інтересам. Виключно генплан може гармонізувати громадські й

приватні інтереси, але це не можливо без втрат для тих, хто хоче крокувати не в ногу з громадою. Що порадити таким інвесторам, мета яких не співпадає з принципами зонування в генплані – це рівноцінний обмін землі.

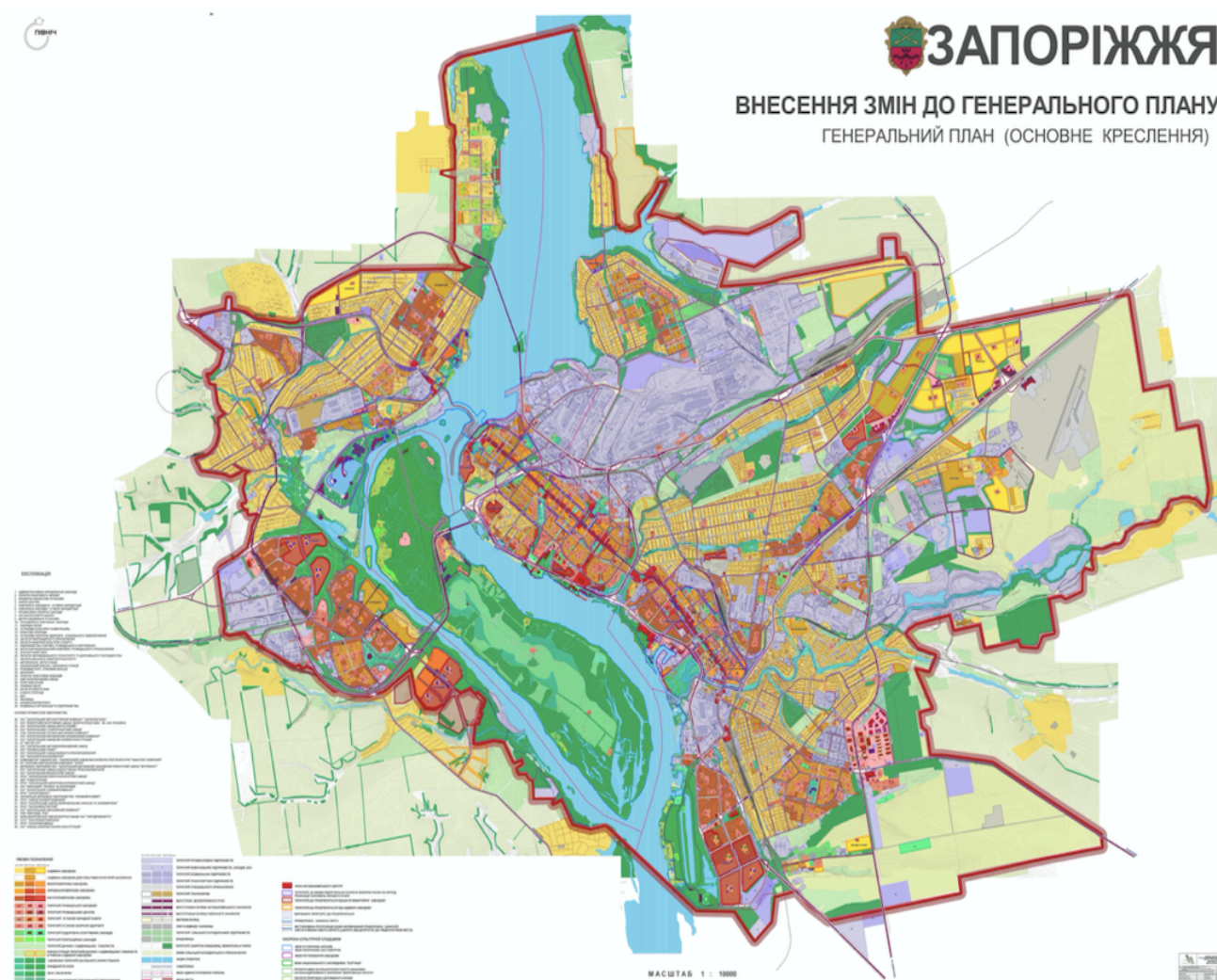
Зона спільних інтересів територіальних громад

Розробка генерального плану великого міста на сучасному етапі пов'язана з вирішенням питання управління розвитком не лише самого міста, але і його зони впливу або зони спільних інтересів (рис.5).

Запоріжжя та його зона спільних інтересів розглядається як єдиний територіальний та соціально-економічний комплекс.

Склад зони спільних інтересів м. Запоріжжя визначений межами територій, де найбільше виявляється вплив міста як виробничу діяльність, на стан природного середовища, так і характер та масштаби використання земель, трудових, водних, рекреаційних та інших ресурсів. В цих межах реалізується потреби міста в територіях різного функціонального призначення.

Зона спільних інтересів Запорізької територіальної громади охоплює території Запорізького, Вільнянського, Оріхівського і Василівського районів Запорізької області.

(Рисунок 5)

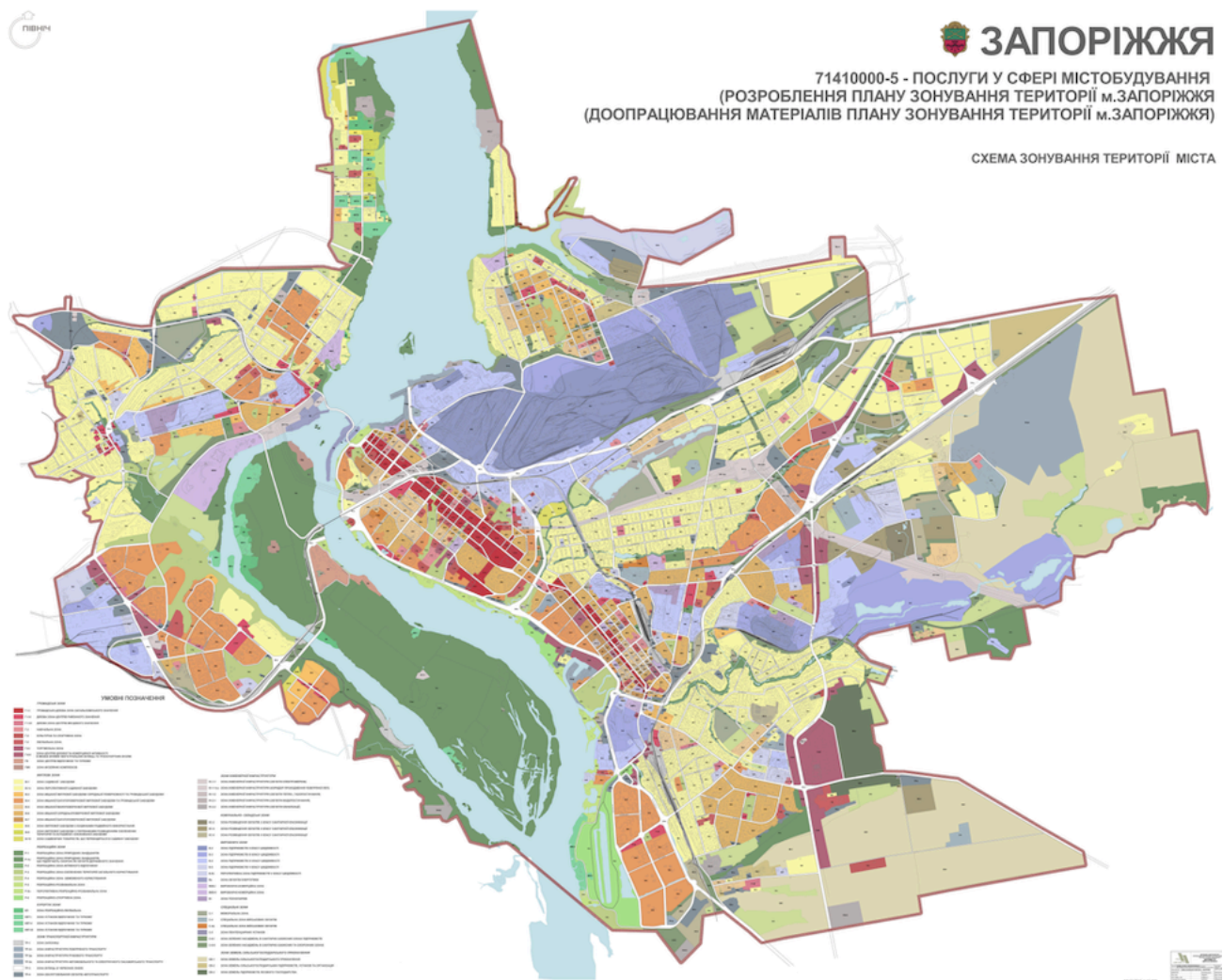
Наступним етапом вдосконалення містобудівної ситуації м. Запоріжжя, було розроблення плану зонування м. Запоріжжя.

Було ухвалено рішення Запорізької міської ради «Про затвердження містобудівної документації «План зонування території м. Запоріжжя» № 75 від 28.02.2018

Нормативно-правовою базою Плану зонування території м. Запоріжжя є Конституція України, Закони України, підзаконні акти, в тому числі державні стандарти, будівельні та санітарні норми, якими регламентується містобудівна діяльність, земельні та майнові відносини, охорона здоров'я громадян, охорона природи, охорона культурної спадщини та повноваження органів виконавчої

влади та органів місцевого самоврядування під час вирішення зазначених питань.

План зонування території м. Запоріжжя [53] розроблений та застосовується у відповідності до ст.18 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності», ст.180 Земельного Кодексу України, Водного Кодексу України, Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», Закону України «Про місцеві державні адміністрації», Закону України «Про забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення», Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища».

(Рисунок 6)

Зонінг (рис. 6) призначений для:

1. Забезпечення реалізації планів та програм (в т.ч. зафіксованих в затвердженій документації) розвитку та оптимізацією міської території, систем інженерного, транспортного забезпечення та соціального обслуговування, збереження природного, історичного та культурного середовища;
2. Призначений для надання інформації щодо використання і забудови земельних ділянок для власників та осіб, що бажають придбати нерухоме майно, в т.ч. земельну ділянку, у власність або оренду;
3. Підвищення ефективності використання земельних ділянок, в т.ч. шляхом створення умов для залучення інвестицій у будівництво та впорядкування міської території;
4. Забезпечення вільного доступу громадян до інформації щодо використання території м. Запоріжжя та їх участь у вирішенні питань щодо землекористування та забудови;[54]

Ще одним важливим чинником розвитку містобудівної ситуації в місті Запоріжжя та збільшення привабливості до туризму, був проект «Концепції архітектурного середовища міста Запоріжжя «КОД МІСТА»

Метою «Коду міста» є:

- Створення єдиних принципів міського середовища;
- Проведення робіт щодо визначення зон та оптимізації маршрутів тяжіння громадян в громадських центрах та житлових районах на території міста;
- Підвищення безпеки та забезпечення зручності мобільності, фізичної активності населення;
- Створення інноваційних шляхів подальшої оптимізації міського середовища в напрямку встановлення балансу між задоволенням сучасних потреб мешканців міста та суб'єктів господарювання і захистом інтересів майбутніх поколінь, включаючи їх потребу в безпечному і комфортному міському середовищі;

- Оновлення архітектурно-художнього середовища міста, збереження об'єктів культурної спадщини та історичного середовища міста шляхом модернізації муніципального управління в сфері містобудування;
- Привабливе облаштування громадського простору, відновлення соціальних зв'язків, об'єднання архітектурно значущих міських просторів, оновлення елементів благоустрою з урахуванням принципів інклюзивності, малих архітектурних форм, елементів дорожньо-транспортної інфраструктури та інженерних мереж;
- Створення умов для розвитку туризму в м. Запоріжжі; участь населення у процесах міського розвитку (співпраця між громадськими організаціями, міськими ініціативами, владою, митцями, ремісниками та всіма, кого цікавить міська тематика)

Концепція архітектурного середовища міста Запоріжжя «КОД МІСТА» - це новітній для України досвід проектування.[56]

Предметом концепції є вулиця.

Вулиця - це не тільки проїжджа частина, лінійний об'єкт міської інфраструктури обмежений з одного або обох боків будівлями, спорудами, огорожами, укусами, озелененими та виробничими територіями. Вулиця - це громадський простір.

По центральним вулицям міста та районів щоденно пересуваються тисячі пішоходів та транспортних засобів. Вулиця - це головний транзитний шлях, майже найважливіша зон тяжіння, місце зустрічей та подій.

Особливостями цього проєту є те, що кінцевим результатом стали не звичні проєктні пропозиції, а комплексні довідники з облаштування всіх елементів, які формують середовище вулиць та надаються дієві чинники оптимізації міського середовища.

3.2 Модернізація адміністративно-організаційних засад як чинник оптимізації муніципального управління в сфері містобудування

Умова оптимізації управління в сфері містобудування – модернізація адміністративно-організаційних засад роботи відповідних муніципальних органів на всіх її рівнях.

Так, під час поточної і щорічної оцінки роботи посадових осіб, керівники органів державної влади мають аналізувати рівень та якість наданих підлеглими службовцями послуг, якість та рівень надання відповідей громадянам та іншим суб'єктам містобудівних правовідносин, компетентність дій посадових осіб при реалізації своїх посадових обов'язків; керівники органів державної влади мають вживати організаційні заходи щодо поліпшення якості проблемних аспектів в роботі підлеглих; при розгляді скарг, що надійшли на неправомірні або некомпетентні дії посадових осіб має створюватися відповідна комісія для службової перевірки, за участю відповідальної особи з кадрової роботи та з питань запобігання і протидії корупції; відповідальні посадові особи з питань аналітичної діяльності, кадрової роботи мають забезпечувати аналіз публікацій в засобах масової інформації про роботу своїх органів, виявляти негативні сторони в роботі службовців органу; посадові особи мають проходити обов'язкове навчання з вивчення: основних принципів права; видів відповідальності за проступки та порушення норм земельного законодавства; етики поведінки та психологічних аспектів при спілкуванні з колегами та іншими суб'єктами містобудівних відносин.

Теоретичні аспекти (рис.7), спрямовані оптимізацію муніципального управління на створення системи мотивації для посадових осіб муніципального управління в сфері містобудування: виданні організаційного розпорядження Кабінетом Міністрів України в частині реформування державної служби, зокрема оптимізації структури органів державної влади з переглядом розміру заробітної плати та фінансового забезпечення таких органів, перегляду посадових окладів посадових осіб органів місцевого самоврядування та державних службовців; необхідності надання доручення Міністерству

регіонального розвитку, містобудування та житлово-комунального господарства України про розроблення Державної програми створення системи службового житла для державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування (як варіант створити пільгові умови кредитування); організації позаслужбових заходів на рівні місцевих органів виконавчої влади та місцевого самоврядування спрямовані на зайняття спортом, відвідання закладів культури тощо; упроваджені незалежних рівнів оцінювання діяльності посадових осіб та дієвої системи резерву кадрів.

(Рисунок 7)

Організаційні заходи, спрямовані на зниження рівня корупційних ризиків під час оптимізації муніципального управління, полягають у: зведенні до мінімуму спілкування надавачів адміністративних послуг з громадянами та іншими учасниками земельних відносин, це має відбуватися через розвиток Центрив надання адміністративних послуг; впровадженні системи електронного врядування, розробки та впровадження відповідних порядків надання послуг за допомогою електронних засобів зв'язку, упровадження системи електронних підписів тощо; підсиленні заходів внутрішнього контролю за діяльністю посадових осіб, дотримання ними трудового розпорядку, контролю за відповідністю способу життя та рівня доходу, підвищенні рівня контролю за дотриманням етики поведінки державного службовця, підвищенні кваліфікації з питань запобігання і протидії корупції тощо.

Адміністративно-організаційні заходи, спрямованих на вдосконалення теоретичних чинників оптимізації муніципального управління, полягають в такому: удосконаленні організаційної діяльності підрозділів внутрішнього контролю з розширенням повноважень таких підрозділів, контроль має здійснюватися не лише за реалізацією основних завдань, а полягати і в аналізі якості проектів нормативно-правових актів, службових наказів, наповненості документів, які надаються на виконання розпоряджень та доручень вищих органів влади, відповідей громадянам і правоохоронним органам тощо; обов'язковому візуванні юридичною службою документів, що виходять з органів земельних ресурсів та містобудування, з обов'язковим повідомленням керівника органу у разі виявлення порушень у застосуванні норм законодавства посадовими особами такого органу.

Адміністративно-організаційні заходи, в частині нагляду оптимізаційно-містобудівної сфері, полягають у: підсиленні нагляду за дотриманням законодавства під час діяльності контролюючих органів (інспекцій); підсиленні нагляду за додержанням законодавства органами місцевого самоврядування у сфері містобудівних процесів; підвищенні рівня участі органів прокуратури у судових справах щодо самовільного будівництва та неправомірного зайняття

земельних ділянок; виданні доручення Генерального прокурора України щодо розробки, схвалення та направлення до виконання в регіональні та місцеві прокуратури спеціальний наказу по підсиленню нагляду в земельній сфері; запровадженні зміни в структурі апарату обласних прокуратур; підвищенні ефективності у напрямках запобігання та протидії корупції в земельній та містобудівній сферах, зокрема сприяти підвищенню рівня виявлення корупційних правопорушень відповідними правоохоронними органами та підрозділами, зокрема в частині корупційних проявів не тільки суб'єктами владних повноважень, а і виявлення провокацій хабарництва зі сторони учасників земельних та містобудівних правовідносин, із послідуочим притягненням винних осіб до відповідальності; вдосконаленні координаційної роботи інших правоохоронних органів в цих напрямках, через збільшення кількості нарад в цьому напрямі, підвищити відповідальність за неналежне виконання завдань прокурора учасниками таких нарад та прокурорами нижчого рівня.

Удосконалення організаційного рівня захисту прав та законних інтересів учасників земельних правовідносин у сфері муніципального управління в сфері містобудування має відбуватися через: перегляд порядку акредитації адвокатів у відповідності до вимог Європейського Союзу; стимулювання розвитку правозахисних громадських організацій; організацію на законодавчому рівні закріплення реалізації заходів спрямованих на вдосконалення правового механізму державного регулювання земельних відносин в сфері містобудування; створення більш привабливих умов роботи колегій адвокатів з удосконаленням правової та організаційної складової їх діяльності.

Підвищення адміністративно-організаційного рівня, забезпечення необхідними засобами оптимізації та фінансами органів влади – учасників відносин полягає у: перегляді існуючих структур органів влади, що здійснюють державне регулювання містобудівних відносин на місцевому рівні, з перерозподілом їх функцій; оптимізації таких органів і за рахунок зменшення кількості посадових осіб перегляду рівня заробітної плати державних

службовців в сторону збільшення; перерозподілі доходів від адміністративно-штрафних санкцій за порушення земельного та містобудівного законодавства із залишенням певного відсотка таких надходжень на місцях, з подальшим спрямуванням цих коштів на удосконалення рівня фінансово-господарського забезпечення контролюючих органів.

Адміністративно-організаційне вдосконалення функціонування системи нормотворення та системи нормативно-правових засад як чинник оптимізації сфери містобудування має здійснюватись завдяки: побудові чіткої системи нормотворення із визначенням часових рамок взаємовідносин, визначенню механізмів оптимізації, проходження проектів нормативно - правових актів контролю за їх відстеженням, здійсненню відстеження результату їх впровадження, розширення контрольної функції парламенту; впровадженню адміністративно-організаційних розпорядчих документів вищим керівництвом держави спрямованих на проведення аналізу та перегляд чинних нормативно-правових актів у сфері державного регулювання у сфері містобудування з наступною їх кодифікацією; прийняттю нових нормативно- правових актів спрямованих на імплементацію норм права Європейського союзу.

Підвищення якості державного контролю муніципального управління в сфері містобудування, через удосконалення адміністративно-організаційних засад чинників оптимізації, що полягає в: структурних організаційних змінах територіальних органів державного архітектурно-будівельного контролю з розширенням кола повноважень вказаної інспекції; організації Державною архітектурно-будівельною інспекцією розробки заходів спрямованих на удосконалення якісної складової роботи органів контролю; розширенні кола аналітичних завдань відповідних підрозділів інспекції з доведенням їх результатів та пропозицій керівництву.

Удосконалення організаційного рівня адміністрування державою послуг у сфері оптимізації земельних відносин в сфері містобудуванні має здійснюватись шляхом розробки та впровадження в дію типового порядку надання адміністративних послуг у сфері державних відносин в містобудуванні з чітким

визначенням організаційних, правових, кадрових, часових та комунікаційних критеріїв надання таких послуг.

Адміністративно-організаційні засади оптимізації інституцій, що здійснюють державну земельну політику та політику у сфері містобудування полягають у: створенні на рівні центрального органу виконавчої влади з питань земельних ресурсів експертної ради щодо реформування системи органів земельних ресурсів з метою оптимізації їх діяльності; поліпшенні рівня надання публічних послуг в цій сфері, вдосконалення організаційної структури таких органів; дерегуляції і деконцентрації функцій Державного агентства земельних ресурсів та його територіальних органів; створенні діючої загальнодержавної програми побудови системи містобудівного кадастру на основі вже діючої системи земельного кадастру держави.

Адміністративно-організаційні засади як чинників оптимізації керівних кадрів та кадрової складової органів полягають в наступному: керівники структурних підрозділів, якими виробляється та реалізується державна політика з питань містобудування, мають мати обов'язкову фахову освіту та освіту у сфері державного управління та стаж роботи не менше п'яти років в органах державної влади або місцевого самоврядування; обов'язкове проходження навчання за кваліфікацією “державне управління” та “державна служба” для посадових осіб органів земельної сфери; обов'язкове підвищення кваліфікації з питань запобігання та протидії корупції; розробка та впровадженні програми електронного тестування при проходженні конкурсу на зайнятті посад державного службовця, із створенням окремої тестової програми для керівників та для іншого персоналу; запровадження процедур зайняття посад, зокрема – й керівних лише за конкурсом; перегляд положень про структурні підрозділи відповідних органів та посадові обов'язки державних службовців з чітким визначенням прав, обов'язків та відповідальності цих посадових осіб; перегляд кодексу поведінки державних службовців та підходів до його додержання, з підвищенням рівня персональної відповідальності службовців за порушення кодексу.

Розвиток внутрішньої та зовнішньої організаційної складової органів, уповноважених на вироблення та реалізацію державної політики у сфері модернізації містобудування має відбуватися через: створення нової ефективної політики у сфері державної служби; розробку нової структури органів влади уповноважених на вироблення та реалізацію державної політики із застосуванням передового європейського досвіду щодо державної служби; виведення ряду посад із категорії державної або муніципальної служби; виконання посадовими особами лише власних посадових обов'язків, робочий час має бути регламентований, підвищений рівень внутрішнього організаційного контролю, як за основною поточною діяльністю, так і за внутрішньою, трудовою і виконавчою дисципліною; формування чіткої ієрархічної системи відносин з керівництвом за принципом нижча ланка, середня ланка, керівництво; дотримання субординації та ділового мовлення та етикету, всі ці аспекти мають бути впроваджені шляхом перегляду норм та етики поведінки державних службовців; зовнішнє спілкування має також реалізовуватись із дотриманням субординації та етики поведінки державних службовців, до навчальних дисциплін державних службовців має бути впроваджений курс ділового та етичного спілкування; розроблення заходів спрямованих на підвищення статусу державного службовця та зміни суспільної думки про державну службу та службовців; неухильне дотримання цензу спілкування та ділового одягу службовцями; розробку методичних вказівок щодо поведінки державного службовця у разі протиправних пропозицій зі сторони учасників земельних відносин у сфері містобудування.

Запропоновані напрями модернізації адміністративно-організаційних засад як чиннику оптимізації муніципального управління в сфері містобудування мають бути враховані органами державної влади при формуванні та реалізації певних аспектів оптимізації муніципального управління щодо розвитку державного регулювання земельних відносин у сфері містобудування України. Окрім того, доцільно зауважити, що основним інструментом розвитку адміністративно-організаційного механізму державного регулювання земельних

відносин в містобудуванні має бути Державна стратегія регулювання земельних відносин у сфері містобудування України, яка має враховувати основні концептуальні засади запропоновані нами раніше [2], в тому числі стратегічні цілі та напрями такого розвитку. Кабінет Міністрів України має доручити розробку державної стратегії Міністерству регіонального розвитку, будівництва та житлово- комунального господарства України і Державному агентству земельних ресурсів України з послідуочим її схваленням і впровадженням.

Розроблена стратегія вбачає наступні етапи реалізації:

На першому етапі (2020-2021 роки) модернізація адміністративно- організаційних засад оптимізації муніципального управління в сфері містобудування передбачається:

1. Подання та прийняття законопроектів у галузі містобудування, поданих на розгляд Верховної Ради України дев'ятого скликання як перехідного законодавства;

2. Розроблення та внесення змін до підзаконних нормативних актів (до яких можна внести зміни без внесення змін до законів України) щодо реалізації визначених Концепцією шляхів та способів розв'язання проблем, зокрема щодо: процедури проведення громадського обговорення; порядку здійснення експертизи проектів будівництва; порядку розроблення документації з просторового планування (містобудівної документації); порядку створення державного реєстру просторового планування, порядку надання документів, що дають право на виконання підготовчих та будівельних робіт; порядку ведення реєстру документів, що дають право на виконання будівельних робіт; порядку прийняття об'єктів в експлуатацію; запровадження електронних кабінетів будівельної компанії та відповідальних виконавців окремих видів робіт (послуг), пов'язаних із створенням об'єктів архітектури; усунення дискреційних повноважень органів державного архітектурно-будівельного контролю, державного архітектурно - будівельного нагляду; розширення змістовного та функціонального наповнення Реєстру атестованих осіб; розроблення єдиного

класифікатора видів функціонального призначення та цільового призначення земельної ділянки та інших передбачених планом впровадження цієї Концепції нормативно-правових актів; включаючи скасування вимог до просторового планування, які в даний час встановлюються державними будівними нормами, документами у галузі стандартизації будівництва та іншими ненормативними документами;

3. Розроблення проекту Містобудівного кодексу України та пакета проектів законів України, що визначені Концепцією в рамках реформування публічного управління у сфері містобудівної діяльності і їх прийняття Верховною Радою;

4. Включення до проекту Містобудівного кодексу України вимоги щодо забезпечення участі громади у формуванні завдань та визначенні цілей діяльності, пов'язаної з розвитком територій та використанням земель для інтегрованого розвитку населених пунктів;

5. Подання проекту Містобудівного кодексу України та пакета проектів законів України на розгляд Верховної Ради України та їх прийняття;

6. Проведення організаційно-роз'яснювальних заходів серед представників органів місцевого самоврядування для стимулювання їх до затвердження документації з просторового планування (містобудівної документації) на місцевому рівні;

7. Надання Державною архітектурно-будівельною інспекцією України в порядку, визначеному законом, загальних консультацій щодо провадження будівельної діяльності з максимальною деталізацією передбачених законодавством дозвільних процедур для всіх класів наслідків (відповідальності) та особливих умов;

8. Розроблення спеціалізованих програм за напрямками галузевого розвитку, визначеними цією Концепцією (впровадження страхування в галузі будівництва, BIM-технологій, перехід до нової моделі ціноутворення з урахуванням повного життєвого циклу об'єкта, реформування професійної та академічної освіти в галузі архітектури та будівництва тощо);

9. Визначення та нормативне закріплення форм, змісту і технологічної основи створення та використання документації з просторового планування та проектної документації;

10. Визначення та нормативне закріплення уніфікованих вимог до формату, порядку створення, обміну, зберігання та виправлення даних реєстрів, їх технічної інтероперабельності, неперетинного узгодження даних у відповідних електронних реєстрах;

11. Запровадження єдиної топографічної основи у державній системі координат, забезпечення відкритого доступу до неї;

12. Створення містобудівного кадастру, Реєстру геопросторових даних технічної інвентаризації та обліку об'єктів нерухомого майна, Адресного реєстру із просторовою прив'язкою (визначення джерел фінансування, організаційних заходів, розроблення плану роботи, визначення технічних вимог і технічного завдання, шляхів інтеграції з іншими реєстрами тощо);

13. Перегляд вимог щодо повноти та формату даних діючих реєстрів;

14. Здійснення Державним агентством з питань електронного урядування України заходів контролю за додержанням вимог законодавства щодо наповнення передбачених законодавством баз даних та реєстрів;

15. Запровадження електронних кабінетів будівельних компаній, архітекторів та інженерів технічного нагляду, через які буде здійснюватися взаємодія з уповноваженими органами містобудування та архітектури, органами державного архітектурно-будівельного контролю;

16. Затвердження переліку спеціальностей, необхідних у сфері містобудівної діяльності, визначення закладів освіти, що здійснюватимуть підготовку таких фахівців, розроблення паспортів спеціальностей, освітніх стандартів і навчальних програм, запровадження програм підготовки та перепідготовки фахівців за Єврокодами, розроблення та запровадження державних програм пріоритетного розвитку спеціальностей, за якими дефіцит фахівців є критичним.

На другому етапі (2021-2024 роки) передбачається:

1. забезпечення супроводу законопроектів, поданих до Верховної Ради України, що визначені цією Концепцією;
2. розроблення та затвердження підзаконних нормативних актів, необхідних для повноцінної реалізації положень Містобудівного кодексу України;
3. узгодження норм Земельного кодексу із майбутнім Містобудівним кодексом;
4. оновлення раніше затвердженої документації з просторового планування (містобудівної документації) на місцевому рівні з метою приведення у відповідність з вимогами Містобудівного кодексу України;
5. перехід на використання BIM-технологій у розробленні проектів будівництва об'єктів класів наслідків (відповідальності) ССЗ та об'єктів незалежно від класу наслідків, що виконуються із залученням бюджетних коштів, коштів державних і комунальних підприємств, установ та організацій, а також кредитів, наданих під державні гарантії;
6. перехід до параметричного методу нормування, розроблення будівельних норм у новому форматі;
7. перехід до надання містобудівних умов та обмежень у вигляді витягу з детального плану території з урахуванням місцевих правил регулювання забудови та до автоматичного надання вихідних даних для проектування у вигляді витягу із містобудівного кадастру;
8. забезпечення інтеграції містобудівного кадастру з Державним земельним кадастром, Державним реєстром речових прав на нерухоме майно, Реєстром геопросторових даних технічної інвентаризації та обліку об'єктів нерухомого майна, Адресним реєстром (включаючи інтеграцію реєстрів пам'яток культурної спадщини, екологічних та інших природоресурсних кадастрів та реєстрів);
9. реалізація пілотного проекту з автоматизованого надання та реєстрації у містобудівному кадастрі документів, що дають право на проведення

підготовчих та будівельних робіт, реєстрації декларацій та актів про готовність об'єктів до експлуатації;

10. запровадження у форматі пілотних проектів виконання функцій державного архітектурно-будівельного контролю із залученням страхових компаній та/або саморегулювальних організацій;

11. розроблення пропозицій щодо внесення змін до законів та інших нормативно-правових актів України за результатами моніторингу реалізації пілотних проектів.

На третьому етапі (2025-2030 роки) модернізація адміністративно-організаційних засад оптимізації муніципального управління в сфері містобудування передбачається.:

1. забезпечення моніторингу реалізації Концепції, розроблення пропозицій щодо внесення змін до законів та інших нормативно-правових актів України за результатами моніторингу;

2. удосконалення механізмів публічного управління у сфері містобудівної діяльності на основі партнерських відносин органів державної влади, органів місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства;

3. повний перехід на використання BIM-технологій у розробленні проектів будівництва, автоматичне надання містобудівних умов та обмежень та реєстрація документів, що дають право на проведення підготовчих та будівельних робіт тощо, запровадження нових правил здійснення архітектурно-будівельного контролю та нагляду на всій території України.

Сьогодні зрозуміло, що основною задачею оптимізації муніципального управління у сфері містобудування є створення певного матеріального середовища, у якому потреби людей повинні задовольнятися у найкращий спосіб шляхом проведення містобудівної політики, яка полягає у розробці державних стандартів, норм і правил, пов'язаних з плануванням, забудовою й іншим використанням території; у підготовці і впровадженні містобудівної

документації та інвестиційних програм розвитку населених пунктів, а також у створенні системи моніторингу і контролю за дотриманням містобудівного законодавства та документації

Сучасна система муніципального управління у сфері містобудування потребує поєднання як планування, так і регулювання. У процесі планування розвитку міста на рівні містобудівної системи (локальної чи регіональної) регулювання діяльності здійснюється за допомогою традиційного генерального плану населеного пункту, що періодично актуалізується та є інструментом управління держави, а також органів місцевого самоврядування у містобудівній сфері.

За період розбудови економіки України саме містобудівна діяльність не мала чітко виражених пріоритетів, які підтверджували б курс стратегічних реформ, обраних на державному рівні. Серед основних проблем, які стримують реформування у сфері містобудування та розвиток галузі, слід виокремити такі:

Виділяють кілька проблем, характерних для усіх міст України:

- «Невиконання принципів рішень генерального плану містобудування при здійсненні забудови» так звана «неповноцінність управління містобудівним процесом» (містобудування ведеться, виходячи з плану окремої земельної ділянки і не узгоджується з генеральним планом населеного пункту, як правило, це робиться за рішенням суду чи просто шляхом внесення змін до генерального плану).

- Суперечливий характер законодавства в містобудівній сфері, коли норми і правила не прописані в законі, а визначаються безліччю відомчих нормативних актів. Крім того, існує хвороблива конкуренція між містобудівною і земельною галузями (наприклад, окрема реєстрація прав на нерухомість і на землю).

- Слабка роль громадськості у містобудівному процесі, яка передбачена законодавством. Через відсутність механізмів реалізації контролю громадськості і «аморфності» громади, вплив населення незначний. Так, якщо містобудівне законодавство регламентує той факт, що при здійсненні планування забудови території необхідно враховувати громадські інтереси, а саме - потребу в ділянках

об'єктів комунального господарства соціальної інфраструктури, то при цьому такі інтереси, як збереження архітектурного середовища міста, його ідентичності не визнанні, як громадські.

- Відсутність механізмів узгодження інтересів громади, влади й бізнесу (не вказано на яких принципах територію, яка є об'єктом права власності громади, можуть використовувати приватні особи).

- Загострення житлової кризи в країні, яка нині визнана однією з найбільш соціально значимих та призводить до погіршення містобудівної ситуації. Цим пояснюється негативне ставлення українців до будь-якого будівництва.

Отже ці та інші проблеми по-перше, багато в чому обумовлені недосконалістю існуючого економіко-правового забезпечення функціонування й розвитку містобудівного комплексу, яке відповідало б вимогам сучасності. У таких умовах гостро постає необхідність запровадження нових принципів державної політики, що регулюють містобудівну діяльність в Україні [19].

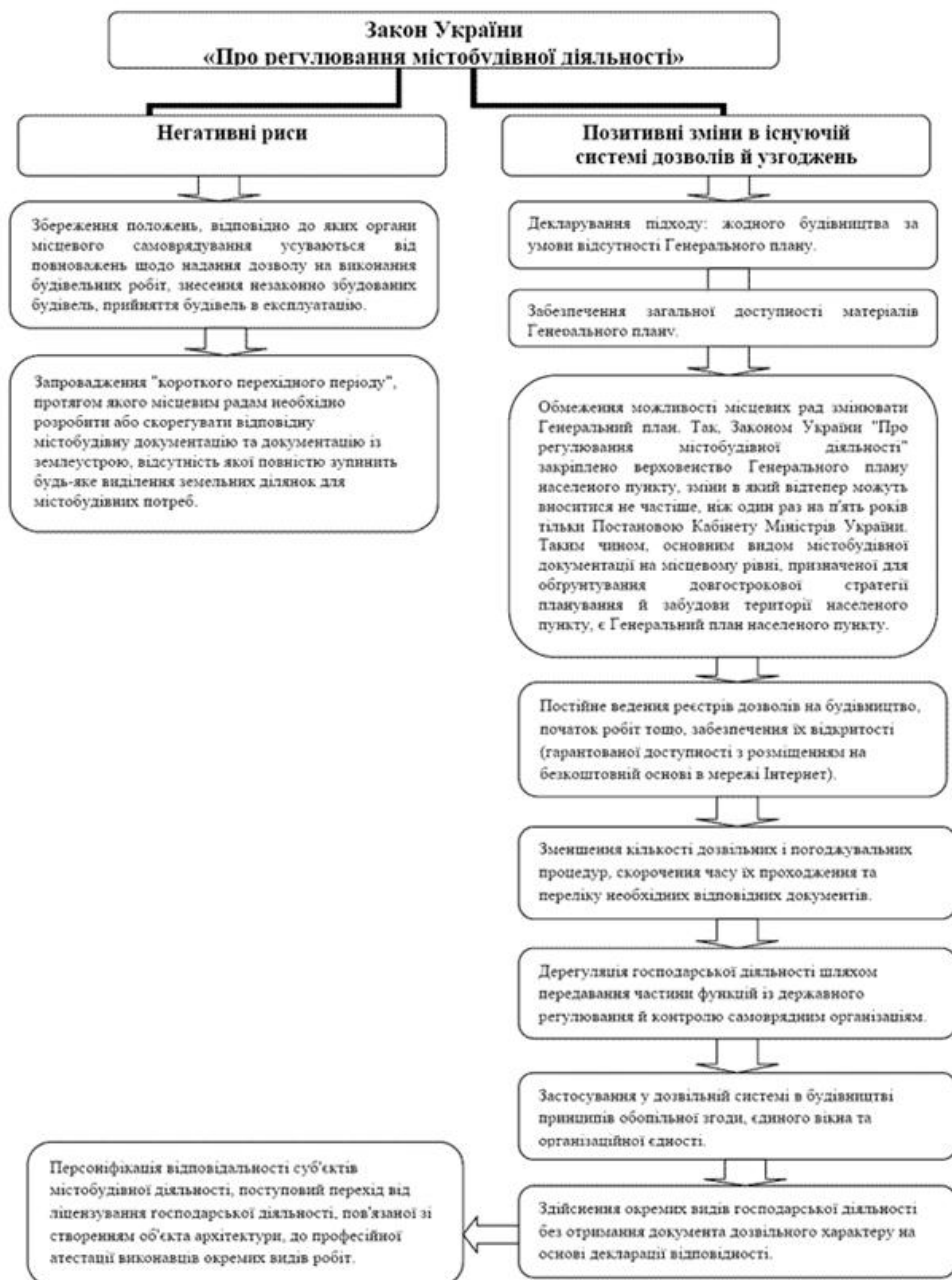
При цьому слід зазначити, що Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності», яким змінюються правова основа та система містобудівної документації і що є принципово новим у підходах до вирішення цілого комплексу існуючих проблем у дозвільно-погоджувальній системі в будівництві, виступає не тільки практичним втіленням реформаторських ініціатив уряду в будівельній галузі, але й реальним кроком на шляху оптимізації сфери містобудівного розвитку. Указаний Закон України забезпечує сприятливі умови ведення бізнесу, розвиток не тільки будівельної, але й цілої низки суміжних галузей, істотне спрощення дозвільних і погоджувальних процедур, а отже, значне поліпшення інвестиційного клімату на місцях [19].

Так, сьогодні оптимальним принципом управління містобудівним розвитком територій, тобто регіонів та окремих населених пунктів, залишається ієрархічний підхід, який передбачає розробку містобудівної документації в певній послідовності на таких рівнях:

- загальнодержавному, включаючи Генеральну схему планування території України, схеми планування окремих частин території України;

- регіональному, включаючи схеми планування території Автономної Республіки Крим, областей та районів; місцевому, включаючи Генеральні плани населених пунктів, плани зонування територій і детальні плани територій.

Проте, Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності» також не позбавлений певних недоліків і дискусійних моментів, які представлені нами у рис.8. [19]. Заслуговує на увагу той факт, що даний закон носить рамковий характер і діятиме до набуття чинності Містобудівного кодексу України, у якому буде зосереджена вся нормативна база та її взаємодія у містобудівній сфері.

(Рисунок 8)

Загалом, Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності» та інші нормативно-правові акти щодо проектування, експертизи, громадських слухань, містобудівного моніторингу й кадастру [20; 21;] спрямовані на забезпечення стійкого розвитку територій з урахуванням державних, суспільних і приватних інтересів. Уведені норми приводять у відповідність із містобудівною документацією програми розвитку регіонів і населених пунктів, їх господарського, соціального та культурного розвитку. Крім того, зростає увага до формування регіональних пріоритетів у містобудівній діяльності.

Управління містом є процес оптимізації розвитку складного, соціально-демографічного, економічного, просторового, екологічного, культурологічного, політичного феномену. Змінюється міграційні потоки, структура товарообміну із зовнішнім світом, екологічний стан міста, система просторових зв'язків землекористувачів, культурологічні цінності.

Аналіз природних умов і ресурсів, які за своєю суттю є обмеженнями. Для розробки стратегій управління територіальним розвитком міста виникає потреба в розробці таких інвестиційних програм, що направлені на оптимальне використання природних ресурсів при ретельному врахуванні обмежень за природними умовами [22].

Аналіз системи екологічної взаємодії міських галузей. Фактори екології зараз стають не менш значимими в процесі управління ніж соціальні й економічні. Перед міською владою постають проблеми, що пов'язані з екологічним забрудненням житлових територій від транспорту. Виникає потреба в розробці інвестиційних програм направлених, в першу чергу, на покращання екологічного стану житлових територій таких як [22]:

- створення системи паркування автомобілів міського підпорядкування;
- реконструкція вулично-дорожньої мережі міста;
- створення сучасної системи технічного обслуговування автотранспорту в місті.

Аналіз системи економічних взаємодій міських галузей. Одне з головних

завдань міської влади є структурна перебудова економіки міста з метою покращання показників динаміки економіки, доходів населення міста, соціального захисту відповідних верств населення шляхом:

- створення умов для експансії міських виробників на зовнішні відносно міста ринки;
- диверсифікація галузевої структури економіки міста;
- стимулювання конкурентоспроможності міських виробників.

На основі аналізу всіх цих даних стає можливим отримання методів оптимізації розвитку міста та його галузей в майбутньому, що, у свою чергу, дає можливість визначити перспективні напрями для економічної діяльності та інвестування в місті.

Тому на сьогодні, першочерговими завданнями у сфері державного регулювання розвитку міст виступає не лише вирішення проблем запровадження нових інноваційних науково обґрунтованих підходів, а й модернізації адміністративно-організаційних методів щодо підвищення ефективності управління на рівні органів місцевого самоврядування в умовах обмеженості місцевих ресурсів.

В цілому, проведене дослідження дає можливість зробити наступні висновки. Державне регулювання містобудівної діяльності визначено, як спосіб управління розвитком територій, який відображає комплексну взаємодію організаційних, соціальних, економічних та оптимізаційних заходів, що діють на правовій основі та забезпечують функціонування містобудівного процесу, оптимальне досягнення цілей та завдань містобудівної політики.

Вдосконалення державного регулювання містобудівної діяльності повинно відбуватись комплексно з використанням усіх інструментів механізму управління – адміністративних, нормативно-правових, економічних та соціальних. для вирішення питання забезпечення населених пунктів містобудівною документацією необхідно надавати належну цільову державну підтримку у розробленні генеральних планів, а також у спрощенні та здешевленні процесу їх розроблення для сільських населених пунктів із малою

кількістю населення.

Прийняття в майбутньому Містобудівного кодексу забезпечить систематизацію законодавства та узгодження його положень із нормами суміжних галузей, що сприятиме підвищенню ефективності діяльності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, інших учасників містобудівного процесу та забезпечить детальне регулювання їх взаємних відносин в одному законодавчому акті. Удосконалення системи державного архітектурно-будівельного контролю повино здійснюватися шляхом децентралізації повноважень Державної архітектурно-будівельної інспекції України, впровадження громадського контролю за діяльністю органів ДАБІ, покращення їх кадрового і фінансового забезпечення, коригування чинних нормативно-правових актів, розробки і впровадження нових, відомчих та міжвідомчих документів, зокрема міжвідомчої інструкції із взаємодії між собою органів ДАБІ України, Прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України та Служби безпеки України в частині профілактики та протидії містобудівним правопорушенням.

Розкриваючи окремі аспекти оптимізації просторового планування, низка експертів та вчених вчені фокусує увагу на проблемних аспектах просторового планування певних етапів впровадження реформи місцевого самоврядування, що потребує на сучасному етапі оцінки їхніх рекомендацій щодо оптимізації муніципального управління в сфері містобудування, певної актуалізації інституційного забезпечення подальшого розвитку секторальної децентралізації з метою недопущення недоліків та усунення існуючих правових колізій та інституційних суперечностей.

Мета, якої ми досягли, є оцінка сучасного стану інституційного забезпечення просторового планування на місцевому, обґрунтування напрямів вирішення існуючих проблем з метою раціоналізації управлінських рішень та оптимізації видатків місцевих бюджетів, синхронізації стратегічного і просторового планування.

ВИСНОВКИ

Відповідно до вимог Концепції реформування місцевого самоврядування основними повноваженнями органів місцевого самоврядування базового рівня є забезпечення:

- планування розвитку території громади;
- місцевого економічного розвитку (залучення інвестицій, розвиток підприємництва);
- територіальної доступності отримання послуг на території громади, де проживає особа;
- розвитку місцевої інфраструктури, зокрема доріг, мереж водо-, тепло-, газо-, електропостачання і водовідведення, інформаційних мереж, об'єктів соціального та культурного призначення;
- організації пасажирських перевезень на території громади;
- управління закладами середньої, дошкільної та позашкільної освіти;
- надання послуг швидкої медичної допомоги, первинної охорони здоров'я, з профілактики хвороб;
- розвитку культури та фізичної культури (утримання та організація роботи будинків культури, клубів, бібліотек, стадіонів, спортивних майданчиків);
- надання соціальної допомоги через територіальні центри;
- гасіння пожеж;
- надання житлово-комунальних послуг (централізоване водо-, теплопостачання і водовідведення, вивезення та утилізація відходів);
- вирішення питань забудови території (відведення земельних ділянок, надання дозволів на будівництво, прийняття в експлуатацію будівель);
- благоустрою території.

Ці питання вирішуються в генеральних планах населених пунктів. Сучасне просторове планування повинно базуватися на міжнародних принципах зі створення умов для комфортного життя людини, які містяться у Новій програмі

розвитку міст (ООН – Хабітат, 2016 р.) та Хартії безперервного міського розвитку для впровадження інтегрованого просторового планування. Нагальною потребою є своєчасний перехід на інтегроване просторове планування (комплексне), яке сприятиме реалізації цілей сталого розвитку, усуненню проблем неузгодженості містобудівних, земельпорядних та стратегічних документів, підвищенню якості містобудівних планувальних рішень для забезпечення підвищення комфортності мешканців. Актуальною є розробка Концепції просторового розвитку України з чітко визначеними пріоритетами, повноваженнями та планувальними інструментами на кожному ієрархічному рівні, забезпечення просторової координації при плануванні проектів співробітництва у транскордонному просторі. Щодо перспектив подальших досліджень, то комплексного вирішення для забезпечення просторового розвитку територій потребують питання удосконалення адміністративно-територіального устрою; підвищення дієздатності органів місцевого самоврядування; удосконалення механізму фінансування і належного фінансового забезпечення програм розвитку ОТГ, розробки механізму узгодження інтересів громади, влади й бізнесу.

У зв'язку із зазначеним виникає необхідність визначити систему принципів діяльності суб'єктів у сфері містобудування: представивши її у вигляді двох блоків: а) загальні принципи, які визначають загальні положення діяльності органів публічної влади і базуються на правових та організаційних положеннях законів України «Про центральні органи виконавчої влади», «Про місцеве самоврядування», «Про місцеві державні адміністрації», «Про державну службу»; б) спеціальні принципи, які повинні бути визначені в будівельному законодавстві. Методи діяльності суб'єктів адміністративно-правових відносин у сфері містобудування – це сукупність способів, прийомів і засобів публічно-владного впливу органів (посадових осіб) публічної адміністрації на суспільство, поведінку (діяльність) уповноважених підпорядкованих суб'єктів, фізичних та юридичних осіб у сфері містобудівної діяльності з метою їх упорядкування та

забезпечення сталого поступального розвитку для максимально ефективного забезпечення інтересів суспільства, держави та прав і свобод людини та громадянина.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Про основи містобудування: Закон України від 16.11.1992 № 2780-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 52. Ст. 683.
2. Про пріоритетні завдання у сфері містобудування: Указ Президента України від 13 травня 1997 року № 422/97. Урядовий кур'єр. 1997.
3. Про планування і забудову територій: Закон України від 20 квітня 2000 року № 1699-ІІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 31. Ст. 250.
4. Про генеральну схему планування території України: Закон України № 3059-ІІІ від 07 лютого 2002 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 30. Ст. 204.
5. Про архітектурну діяльність: Закон України від 20 травня 1999 року № 687-ХІV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 31. Ст. 246.
6. Про затвердження Порядку державного фінансування капітального будівництва: Постанова Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2001 року № 1764. *Офіційний вісник України*. 2002. № 52.
7. Про схвалення Концепції Містобудівного кодексу України: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 18 липня 2007 року № 536-р. *Офіційний вісник України*. 2007. № 53. Ст. 105.
8. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо сприяння будівництву: Закон України від 16 вересня 2008 року № 509-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2008. № 48. Ст. 358.
9. Про будівельні норми: Закон України від 05 листопада 2009 року № 1704-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 5. Ст. 41.
10. Концепція реалізації державної політики з нормативного забезпечення будівництва в Україні на період до 2015 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 липня 2010 року № 1436-р. *Офіційний вісник України*. 2010. № 55. Ст. 1874.
11. Про регулювання містобудівної діяльності: Закон України від 17.02.2011 № 3038-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 34. Ст. 343.

12. Про відповідальність підприємств, їх об'єднань, установ та організацій за правопорушення у сфері містобудування: Закон України від 14 жовтня 1994 року № 208/94-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 46. Ст. 411.

13. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань регулювання містобудівної діяльності: Закон України від 20 листопада 2012 року № 5496-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 1. Ст. 4.

14. Про внесення змін до Порядку накладення штрафів за правопорушення у сфері містобудування: Постанова Кабінету Міністрів України від 02 жовтня 2013 року № 735. *Офіційний вісник України*. 2013. № 81. Ст. 3003.

15. Про затвердження Порядку накладення штрафів за правопорушення у сфері містобудування: Постанова Кабінету Міністрів України від 6 квітня 1995 року № 244. *Офіційний вісник України*. 1995. №

16. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення містобудівної діяльності: Закон України від 17 січня 2017 року № 1817-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 9. Ст. 68.

17. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності та вдосконалення державного регулювання у сфері містобудівної діяльності: Закон України від 22 грудня 2011 року № 4220-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 29. Ст. 345.

18. ДБН Б.2.2-12:2019 «Планування і забудова територій»: Наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 26.04.2019 № 104.

19. Рибак О. Регулювання розвитку містобудівного комплексу: економіко-правовий аспект / О. Рибак // *Ж-л Економіка* № 1 (115) січень-лютий 2012 р. – С. 88-92

20. Про затвердження Порядку проведення містобудівного моніторингу: Наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 01 вересня 2011 р. № 170 // *Офіційний вісник України*. - 2011. - № 88. - Ст. 3211

21. Про регулювання містобудівної діяльності : Закон України від 17 лютого 2011 р. № 3038-VI // Офіційний вісник України. - 2011. - № 18. - Ст. 735. - (зі змін. та доп.).

22. Осітнянко А. П. Проблеми управління територіальним розвитком міста. / А. П. Осітнянко, А. М. Мамедов // Містобудування та територіальне планування. №2. - К.: КНУБА, 1998. - С. 56-62.

23. Архітектура. Короткий словник-довідник. / За загальною редакцією А. П. Мардера. – К.: Будівельник, 1995. – 334 с.

24. Плешкановська А. М. Реконструкція міста в контексті проблем міського розвитку - В сб.: «Сучасні проблеми архітектури та містобудування». Вип. 19. – Київ : КНУБА, 2008. – С. 225-231.

25. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення містобудівної діяльності / Офіційний сайт Верховної Ради України: Законодавство : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=59319

26. Про затвердження Порядку призначення на посади та звільнення з посад керівників управлінь, відділів, інших структурних підрозділів місцевих державних адміністрацій : постанова Кабінету Міністрів України від 29 липня 1999 р. No 1374 / Офіційний сайт Верховної Ради України: Законодавство : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1374-99-%D0%BF>

27. Деякі питання діяльності органів державного архітектурно-будівельного контролю : постанова Кабінету Міністрів України від 19 серпня 2015 р. No 671 / Офіційний сайт Верховної Ради України: Законодавство : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/671-2015-%D0%BF>

28. Про внесення змін до пункту 9 розділу V «Прикінцеві положення» Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності»: Закон України від 22 березня 2018 року No 2363-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. No 17. Ст. 153.

29. Комплекс градостроительной политики и строительства города Москвы. Общие сведения [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://stroim.ru/deyatelnost>. – Загл. с экрана. – Проверено: 18.03.2015. Kompleks gradostroitelnoy politiki i stroitelstva goroda Moskvu. Obshchie svedeniya (Complex of urban policy and construction of Moscow). Available at: <http://stroim.ru/deyatelnost>. (Accessed 18 March 2015). (in Russian).

30. Осітнянко А. П. Планування розвитку міста : Монографія / А. П. Осітнянко. – Київ : КНУБА, 2001. – 460 с. Ositnianko A. P. Planuvannia rozvytku mista [City development planning]. Kyiv : KNUCEA Publ., 2001. 460 p. (in Ukrainian).

31. Склад та зміст генерального плану пункту : ДБН Б.1.1-15:2012. – Офіц. вид. Мінрегіон України, 2012. – 21 с. населеного – Київ : Sklad ta zmist generalnogo planu naselenogo punktu: DBN B.1.1-15-2012 [Structure and contents of the master plan of settlement: State building codes B.1.1-15-2012]. Kyiv: Minregion Ukrainy Publ. 2012. 21 p. (in Ukrainian).

32. Sarka V., Zavadskas E. K., Ustinovicus L., Sarkiene E., Ignatavicius C. System of project multicriteria decision synthesis in construction. Technological and Economic Development of Economy. Baltic Journal on Sustainability. 2008. Vol. 14, no. 4. Pp. 546–565. (in English).

33. Лепський М. Основи стратегічного прогнозування політичних ситуацій та процесів: навчальний посібник. Запоріжжя: ЗНУ, 2012. 602 с.

34. Постанова Верховної Ради України «Про Концепцію сталого розвитку населених пунктів» від 24.12.1999 № 1359-XIV. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1359-xiv>. (дата звернення: 10.08.2020)

35. Берегой Т. Роль агентства регіонального розвитку у процесі демократичного врядування. *Європейський Союз: 50 років після Римських Договорів. Євроінтеграційні перспективи України: нові моделі*: Зб. ст. наук.-практ. семінару (12 трав. 2007 р.). Одеса : Фенікс, 2007. С. 160-165.

36. Баранцева К. Державна служба: зарубіжний досвід та Україна. Київ : ДПС України, 2012.

37. Воловик В. Философия политического сознания : монографія. – Запорожье : Просвіта, 2006. 204 с.

38. Україна в 2015 році : Цілі розвитку тисячоліття. URL: http://www.undp.org.ua/files/en_75833MDG%20Booklet08.pdf. (дата звернення: 10.03.2020)

39. Проект Закону України «Про право територіальних громад на об'єднання» від 15.08.2013 URL: <http://minregion.gov.ua/discussion/proekt-zakonu-ukrayini-pro-pravo-teritorialnih-gromad-na-obednannya/> (дата звернення: 28.08.2020)

40. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997, № 280/97-ВР URL: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=280%2F97-%C2%D0>. (дата звернення: 27.09.2020)

41. UN/ UNCHS (Habitat) (2001). The State of the World's Cities Report 2001. – Nairobi : United Nations Centre for Human Settlements, Publications Unit. – С. 80–87.

42. Про регулювання містобудівної діяльності : Закон України від 17. 02. 2011 р. No 3038-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – No 34. – С. 343.

43. Про містобудівний кадастр : Постанова Кабінету Міністрів України від 25 травня 2011 р. No 559 // Офіційний вісник України. – 2011. – No 41. – С. 1673.

44. Прозатвердження Порядку розроблення містобудівної документації: наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 16. 11. 2011 р. No 290 // Офіційний вісник України. – 2011. – No 100. – С. 3681.

45. Про затвердження містобудівної документації – «План зонування території м.Запоріжжя» від 28.02.2018 затверджений рішенням Запорізької міської ради № 75, (<https://zp.gov.ua/uk/documents/item/27116>) (дата звернення: 07.10.2020)

46. Рибак О. Регулювання розвитку містобудівного комплексу: економіко-правовий аспект / О. Рибак // Економіка. – 2012 . – No 1 (115). – С. 88–92.

47. Кривов'язюк І. В. Комплексний підхід до вдосконалення системи управління містобудуванням / І. В. Кривов'язюк, Т. В. Балик // Регіональна економіка. – 2008. – № 1. – С. 42–49.

48. «Атлас адміністративно-територіального устрою України. Новий районний поділ та територіальні громади: 2020» <https://decentralization.gov.ua/news/12866> (дата звернення 08.11.2020)

49. Постанова Верховної Ради України «Про утворення та ліквідацію районів» від 17.07.2020 № 807-IX <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/807-20#Text> (дата звернення 08.11.2020)

50. Офіційний сайт департаменту архітектури та містобудування Запорізької міської ради <http://datamzp.gov.ua/pro-departament> (дата звернення 08.11.2020)

51. Про затвердження містобудівної документації «Проект внесення змін до генерального плану міста Запоріжжя» та внесення змін до генерального плану міста Запоріжжя, затвердженого рішенням Запорізької міської ради від 15.09.2004 №4 <https://zp.gov.ua/uk/sessions/90/resolution/23516> (дата звернення 08.11.2020)

52. Пояснювальна записка внесенням змін до генерального плану м. Запоріжжя, ДП «Український державний науково-дослідний інститут проектування міст «Діпроміста» імені Ю. М. Білоконя», Київ, 2017, 241 ст.

53. Про затвердження містобудівної документації «План зонування території міста Запоріжжя» затвердженого рішенням Запорізької міської ради від 28.02.2018 №75 <https://zp.gov.ua/uk/documents/item/27116> (дата звернення 08.11.2020)

54. Пояснювальна записка «План зонування території м. Запоріжжя», ДП «Український державний науково-дослідний інститут проектування міст «Діпроміста» імені Ю. М. Білоконя», Київ, 2018, книга 1 , 94 стор.

55. Довідник з архітектурно-художньої та планувальної організації вело-пішохідних маршрутів загальноміського значення, ТОВ «Харківпроект» Харків, 2020, ТОМ 1, 2, 3,

56. Про затвердження довідників з облаштування міста Запоріжжя та альбому проектних поперечних профілів вулиць м.Запоріжжя №262 від 24.06.2019 <https://zp.gov.ua/uk/documents/item/36531> (дата звернення 08.11.2020)

57. Барбышев Е.Н., Сомов Г.Ю. Организация и методология научнопроектных работ как целостный объект изучения //Методологические и теоретические аспекты организации архитектурно-градостроительного проектирования. – М.: ВНИИТАГ, 1990. – С.13 – 41.

58. Товбич В.В. Адаптація містобудівного законодавства України до стандартів Європейського Союзу //Новини науки Придніпров'я. Серія "Архітектура і містобудування"- Дніпропетровськ, 2006. – Вип.№1 - С.35-40.

59. Заец Р. Системный поход к инновативному развитию крупного города по пути экоустойчивости //Досвід та перспективи розвитку міст України . – К:Інт «Діпромiсто», 2003. – Вип. 4. – С.119 – 142.

60. Саламатов В.О. Когнітивні моделі соціальної реальності в державному управлінні: сутність, можливості та механізми застосування. – К.: Вид-во НАДУ, 2006. – 213 с.

61. Омеляненко М.В. Види архітектурно-містобудівної діяльності з точки зору нормотворчого процесу //Містобудування та територіальне планування. К.:КНУБА,– 2005. – Вип.20. – С.236 – 243.

62. Ключниченко Є.Є Нормативно-правове регулювання містобудівної діяльності //Містобудування та територіальне планування. К.:КНУБА,– 2005. – Вип.20. – С.113 – 119.

63. Р. В. Бабун. Організація муніципального управління. Учбовий посібник. : Санкт-Петербург, 2016 рік ,стр – 336.

64. Основи регіонального управління в Україні: підручник // авт.-упоряд.: В. М. Вакуленко, М. К. Орлатий, В. С. Куйбіда та ін.; за заг. ред. В. М. Вакуленка, М. К. Орлатого. – К. : НАДУ “Фенікс”, 2012. – 576 с.

65. Дегтярьова І. О. Конкуренентоспроможність регіону: стратегічні пріоритети та механізми державного управління : монографія / І. О. Дегтярьова. – К. : НАДУ, 2012. – 368 с.

66. Планування соціально-економічного розвитку територій України: навч. пос./ авт.-упор. О. В. Берданова, В. М. Вакуленко, І. В. Валентюк, В. В. Юзефович та ін.; за ред.. В. М. Вакуленка, М. К. Орлатого. – К.:НАДУ, “Фенікс”, 2011. - 206 с.

67. Бойко-Бойчук, О. В. Державне управління розвитком міста: моделі та механізми: монографія / О. В. Бойко-Бойчук ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. - К. : Пульсари, 2010. - 236 с.

68. Муніципальне управління: розвиток персоналу / В. С Нечипоренко та інші – М.: Логос, 2001, - 60с

69. Бронин Я. Г. Шарль де Голль. Политическая биография. – М. :1969 (авторeref. канд. дис.); его же. Шарль де Голль как государственный деятель (опыт политической биографии) // Информационный бюллетень Института мировой экономики и международных отношений. – М. : 1972, 2-е изд. – М. : 1980.

70. Дьомін М. М. Актуальні проблеми сучасної теорії містобудування / М. М. Дьомін // Досвід та перспективи розвитку міст України. – Київ : Укрархбудінформ, 2000. – С.41-45.

71. Основи теорії градостроительства : учеб. для вузов спец. «Архітектура» / Яргина З.Н, . Косицкий, В.В. Владимиров и др.; Под ред. З.Н.Яргиной. – М.: Стройиздат, 1986. – 326 с., ил.

72. Лаппо Г.М. География городов / Г.М. Лаппо. – М.: Гуманит. Изд. Центр ВЛАДОС, 1997. – 480 с.

73. Перцик Е.Н. Геоурбанистика: учебник для академического бакалавриата / Е. Н. Перцик. – 2-е изд., - М.: Юрайт, 2018. – 481 с.

74. Гуцуляк В.М. Основи ландшафтознавства. Навчальний посібник. – К.: НМК ВО, 1992. – 60 с.

75. Білоконь Ю.М. Проблеми містобудівного розвитку територій: навчальний посібник. / Ю.М. Білоконь – Київ : Укрархбудінформ, 2001. – 70 с.

76. Заец Р. Системный подход к инновационному развитию крупного города по пути экоустойчивости. / Р. Заец // Досвід та перспективи розвитку міст України. Збірник наукових праць. Вип. 4. Філософські та теоретичні аспекти містобудування. – Київ : Дніпромісто, 2003. – С. 119- 142.

77. Кравченко С. Г. Механізми державного регулювання сфери містобудування та архітектури на регіональному рівні. Харків, регіон.ін-т держ. Упр. Нац. Акад. держ. Упр. При Президентові ‘України, - Х., 2012.-20 с - С.6

78. Черноруцкий И.Г. Методы оптимизации в теории управления – СПб.: Питер, 2004. – 256 с.

79. Любченко, П. М. Муніципальне право України [Текст] : навч. посіб. / П. М. Любченко. – Х. : ФІНН, 2012. – 496 с.

80. Шаповал, В. Сутнісні характеристики місцевого самоврядування [Текст] / В. Шаповал // Право України. – 2002. – 3. – С. 48–54.

81. Серьогіна, С. Г. Форма правління: питання конституційноправової теорії та практики [Текст] : монографія / С. Г. Серьогіна : Нац. ун-т «Юрид. акад. України імені Ярослава Мудрого». – Х. : Право, 2011. – 768 с

82. Борденюк, В. І. Місцеве самоврядування та державне управління: конституційно-правові основи співвідношення та взаємодії [Текст] : монографія / В. І. Бурденюк. – К. : Парлам. вид-во, 2007. – 576 с.

83. Великий енциклопедичний юридичний словник [Текст] / за ред. Ю. С. Шемшученка. – 2-ге вид., переробл. і допов. – К. : Юрид. думка, 2012. – 1020 с.

84. Лазор, О. Я. Місцеве управління: поняття, терміни, визначення [Текст] / О. Я. Лазор, О. Д. Лазор. – 2-ге вид., переробл. та допов. – К. : Дакор, 2006. – 352 с.

85. Воловик В. І., Бутченко Т. І. Філософія наукової свідомості : навчальний посібник для здобувачів ступеня вищої освіти магістра спеціальності «Соціальна робота» освітньо-професійної програми «Соціальна робота». Запоріжжя : ЗНУ, 2018. 110 с.

**Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ**

Я, Маргарян Тігран Гегамович, студент 2 курсу магістратури, форми навчання заочної, факультету соціології та управління спеціальність «публічне управління та адміністрування», адреса електронної пошти tihran.marharian@gmail.com,

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Оптимізація муніципального управління в сфері містобудування» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлений;

- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

- згоден на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата _____ Підпис _____ ПІБ (студент) Маргарян Т. Г.

Дата _____ Підпис _____ ПІБ (науковий керівник) Бутченко Т. І.